

E

EAGLE

1. jezero u Kanadi! Ontario! 2. da se provjeri kakav je to novac? Da se ilustrira, ako bude ostao u alfabetaru! Ja bih ga brisao.

EAK

X-ta varijanta generalne napomene o grčkom mitu. Rekli smo da ćemo sve starogrčko zvati helenski, Helada, Heleni. To nismo proveli, svejedno! Starohelenska mitologija je hipertrofirana. Nemoguće je stvar vratiti u predstanje, ali bilo bi najinteligentnije čitavu tu starohelensku mitologiju i mitološke teme uopće svrstati po nacijama i po historijskim erama, i obraditi ih skupno alfabetskim redom. Rečeno je osim toga da se mitske ličnosti objašnjavaju po mogućnosti citatima, jer one i nisu drugo beletristički fantomi.

EAKIDI

Kao pod 3. Osim toga konstantno se stereotipno ponavlja rečenica: »U grčkom mitu i t.d. i t.d.« Rečeno je da se to briše.

EASTBOURNE

Leži u londonskom policijskom području.

Red 2–4 briše se.

Isto tako sve one veze kopnene i morske s Londonom (leži u području Londona), lirika o blagoj klimi, gdje se u zagradi naročito ističe golfska struja!!! Pak je uslijed golfske struje tu »turizam dobro razvijen«.

EARL (anglosaska, danska riječ Jarl, grof), engleski naslov za više činova plemstva sa čitavim historijskim pregledom.

EARLY ENGLISH

Ranogotski stil u engleskoj arhitekturi 1200–1300.

EASTERN STANDARD TIME

Jedinstveno vrijeme za istočne dijelove USA, 5 sati razlike od Greenwicha. To da se provjeri.

EAST LAKE, Sir Charles Lock

Engleski slikar. Važniji po svojim analizama i studijama za historiju slikarstva masnim bojama i gotike.

Čitav niz jedinica na East:

LAND, LEIGH, LONDON, LOTHIAN, MAIN i vlastita imena na East.

EAST LONDON

Zakašnjavamo s našim podacima o stanovništvu. 90.978 (1941). Računajte, da će Enciklopedija završiti negdje oko 1958–59.

EAST RIVER

Prije svega: Nadam se da je gospođa Ivančica in extremis. Ona traje po zakonu tromosti duha svetoga, ali trajno ispravljanje njenih gafova nije ništa manje dosadno. Prije svega: East River nije nikakav »morski tijesnac u New Yorku«, nego 30 km duga istočna obala newyorške države, koja povezuje New Yorški zaljev sa Long Island Sundom odvajajući New York od Brooklyna. Obje su obale (newyorška i brooklinška) spojene tunelom i mostovima, od kojih je najpoznatiji brooklinški most. ELZ I, 639 East River krstili smo kanalom. Tu, dakako, taj most nismo naveli, premda je u jednom historijskom trenutku predstavljao čudo od tehnike. East River služi kao dio newyorške luke za pristanište prekooceanskih brodova najteže tonaže.

EAST ROTA

Generalna napomena.

Pišemo li Španija ili Španjolska?

EAU

d'Armagnac, de Javelle, de Labarraque, de Quinine, de Vie, Forte.

EAU DE COLOGNE

Ne bih dao naputnicu za »kolonjska voda«! Da se obradi na istom mjestu kao EAU DE COLOGNE, kölnisches Wasser, kolonjska voda, toaletno sredstvo, u alkoholu rastopljena eterična ulja od lavandule, karamfilja, ružmarina i limuna. Izumio ju je Farina iz Kolonje-Kölna. U suvremenoj evropskoj parfimeriji, omiljelo sredstvo. Kad već obrađujemo EAU DE LABARRAQUE ili EAU DE JAVELLE, zašto nismo uvrstili EAU DE MENTHE, ili EAU DE LAVANDE, ili EAU DE VIE?

EAU FORTE, lat. *aqua fortis*, bakrorez, *radierung*, da se ne zaboravi!

EBBINGHAUS, HERMANN, psiholog, pisao o psihologiji memorije. Važan za ispitivanje kombinatorike i testova za ispitivanje inteligencije uopće.

EBBO, nadbiskup rimski, legat u Danskoj u IX st.

EBBWALE, 35.380 st. 1921. Važni rudnici. Da se provjeri.

EBERHARD, čitava serija knezova od franačkog desetog stoljeća do grofova Würtemberških.

EBERHARD, Johann August

Bio je propovjednik. Jedan od onih teologa, koji je, doduše, bio Wolfovac, dakle idealista, ali koji je uprkos pravovjernim ortodoksnim teolozima branio pravo zdrave i jednostavne ljudske pameti. Leibnizijanac, uređuje filofske časopise, polemizuje s Kantom. Bavi se aynonimikom, to je svakako važnije od punog citata Kantovog odgovora: *Über eine Entdeckung* i t.d. red 6, 7, 8. To se briše. Mjesto toga se citira: *Synonymisches Handwörterbuch der deutschen Sprache* (1802). Po našoj formulaciji izgleda kao da je Eberhard bio još desniji nego što je zaista bio.

EBERHARD, Kristijan, književnik, Gustav, astronom, Johann August, filozof, Konrad, kipar.

EBERHARDT, Magnus, general, Paul, vjerskofilozofski publicist.

EBERT, Friedrich

Kad mu već spominjemo da je bio sedlar, neka se navede da je bio i krčmar, a sve to zaista nije važno. Bio je urednik partijskih listova, funkcionar socijal-demokratskog pokreta, predsjednik Glavnog stranačkog odbora, predsjednik partijske parlamentarne frakcije i t.d. Od posljednjeg carskog kancelara princa Badenskog, primio je u momentu sloma njemačke vojske 9. XI. 1918. kancelarsku dužnost i stao na čelo vlade narodnih povjerenika, koja je potpisala kapitulaciju i primirje. 11. II. 1919 izabran za predsjednika weimarske republike i umro na toj dužnosti 28. II. 1925.

EBJONITI

EBJONITI, židovsko-kršč. sekta između II–IV st. Ebj. priznavali su Mojsijev zakon i Matijino evanđelje, smatrajući Isusa prorokom. Tako redigiran tekst ostaje.

Red 3–4 »Sljedbenici uglavnom siromasi«, briše se kao potpuno suvišno. Što znači biti siromah – uglavnom?

EBOLI

Ana de Mendoza, udovica Ruy Gomez de Silva, kneza od Estremare i Pastrane, favoritkinja Filipa II, heroina u Schillerovom Don Carlosu.

Nisam mogao da se snađem, pregledavajući naš alfabetar, po kom sigurnom kriteriju uvrštavamo pojedine gradove ili naselja? Po broju stanovništva ili po historijskoj važnosti? Ako je broj stanovništva jedan od motiva da neko mjesto ima da bude uvršteno, koji je najniži broj na ovoj skali. Po kom se kriteriju prosuđuje historijska važnost pojedinih naselja? Uzimam kao primjer: Ebstorf, trgovište u Hannoveru u istočnome dijelu Lünneburger Heide, 1925 st. (god. 1919), a vjerojatno nema ni danas mnogo više. Mjesto kao naselje, vrlo vjerojatno da nije važno, ali je važno po svojoj zemljopisnoj karti.

EBRO

Nije 800 km duga rijeka, nego 930! (Ivančica!). Izvire u Kantabrijskom gorju na 850 m visine i probija se kroz Kastilijansku visoravan, kroz gudure i klance preko Katalonskog gorja; utječe pjeskovitom i muljevitom deltom u Sredozemno more.

Red 6, 7 o tektonskom gibanju i eroziji, kojom je nastala »široka zavalu u kojoj su historijske pokrajine Navarra i Aragonija«, to se briše. Glavni pritoci Ebra: Segra, Jalon.

EBSTORFER WELTKARTE, iz god. 1290, 13 m², na 30 pergamentskih listova, najveća srednjovjekovna karta, nacrtana po jednoj rimskoj karti iz IV st., sa centrom svijeta Jeruzalemom, u promjeru od 3,5 m.

EBU ABDILLAH MALIK IBN ENES

Tipično prenamogilavanje alfabetara, po t.zv. struci. Tko zna šta je malikijska škola, šta je pojam idžma-a, šta su pravne analogije, šta je el urf, šta su medinski izvori prava i na kraju uputnica na Malikije. S obzirom na rani datum, VIII st., očito da se radi o nekakvoj mitskoj još figuri. Opet prenamogilavanje alfabetara, potpuno sporednim detaljima. Predlažem da se briše.

EBULIOSKOPIJA

Šta je sa ebulioskopom ili ebuliometrom? Aparat kojim se mjeri vrelište. Ilustrirati. Tih aparata ima nekoliko vrsta. Kao sve teme iz ove tehnološke oblasti, tekst je stopercentno mutan. Skopeo, grčki je više promatram i ispitujem. Ni đavo ne može da razumije te definicije. Metoda određivanja osniva se na povišenju mjerenja vrelišta, t.j. razlike između vrelišta otopine i otapala.

Ebulioskopija je onaj dio fizike, koji obrađuje mjerenje temperature ebulacije, t.j. prelaza iz tekućeg u plinovito. Postoji ebulioskopija u veterini i u metalurgiji. Tabela ebulicije.

Nameće nam se imperativno da se ova terminološka melasa kako-tako sredi, trebalo bi je koordinirati u okviru konferencija, kao što je to uređeno i sa Pomorskom.

EBULLITIO, EBULLIOSKOP, aparat kojim se mjeri vrelište alkohola.

EBUR, slonovača, slonova kost, *eburneus* od slonove kosti (*turris eburnea*).

EBUR FOSSILE, fosilna slonovača: mamutske kljove i t.d.

EBUR USTIM, u apoteci koštani ugljen.

EBURNEACIJA, EBURNIFIKACIJA, bolest koštanog tkiva.

EBURNÉEN, oznaka za solutrénski period. Razdoblje rukotvorina iz starijeg kamenog doba na slonovači.

ECA de QUEIROZ, Jose Maria, portugalski književnik 1848–1900.

Red 5. Stil gladak i lagan. Diskreditira. Prestilizovati. Teško je nešto reći o piscu koji je savršeno nepoznat čovjeku, a ni u okviru ovakve informacije, kakvu daje naša Enciklopedija, ne postaje jasniji. Ako je netko pisao glatko i lagano. Presilizovati.

ECAILE, kornjačevina u galanteriji.

ECART, ECARTE.

ECAUDATA, žablja vrsta.

ECBALLIUM (od grč. *ekballein*, izbaciti) vrsta mediteranskog krastavca: *E. officinale*, *E. elaterium*, *elaterin* i t.d.

ECBASIS (CUIUSDAM CAPTIVI PER TROPOLOGIAM, bijeg uzapćenika izražen slikovito) najstariji životinjski ep srednjega vijeka u latinskim heksametrima, napisan između 930 i 940 po jednom monahu iz St-Evre u Toulou!

ECCARD, Johannes

»Dvorski kapelnik u Königsbergu i Berlinu« 1553? Kakav je to dvor bio u Königsbergu?

ECCE

Ecce, quo-modo moritur justus, citat iz Jesaje 57,1;

Ecce homo, citat iz Vulgate kao Pilatova fraza (Ivanovo evanđelje 19,5)

Ecce homo, u ikonografiji (Correggio, Lukas Leydenski, Tizian i t.d.)

ECCLES, grad u Lancashire, 45.960 st. već godine 1921. Čitav niz jedinica na eccle kao na pr.: eccle-Field-hill i t.d.

ECCLESIA

Sa svim atributima: filialis, matrix, militans, triumphans i t.d. Isto tako Ecclesia non sitit sanguinem. Nikada Crkva nije izrekla smrtne osude, jer po kanonskom pravu Crkva ne žeda za krvlju, nego predaje svoje žrtve civilnim, t.j. laičkim, svjetovnim vlastima (brachium saeculare), da im sude po pozitivnim svjetovnim zakonima. To, što laičke vlasti osuđuju na smrt te krivce u ime svjetovnih zakona i to što se sa crkvenim stadom zbiva, stvar je vučja i ne spada među pastirske brige. Prirodno je da će vuk jagnje pojesti, a jagnje, koje je zalutalo iz obora, nije drugo ni zaslužilo. Sve je to prirodan, dakle, božji zakon.

ECCLESIASTICUS

U Vulgati naslov jedne knjige.

Ecclesia vivit lege Romana, Crkva živi i djeluje po zakonima rimskog prava.

ECCO (tal. *fraza*)

ECCREKOCARPUS, CALAMPELIS, vrsta Bignoniaceae, zapadnoamerička penjalica (Peru, Čile).

ECHAPPEMENT

Vidi u tehnici i u klavirskoj igri.

ECHEGARAY Y EIZAGUIRRE, Jose

Španjolski kemičar, gramatik i političar (1832–1906). Bio ministar trgovine, financija i prosvjete u raznim kabinetima. 1904 dobio Nobelovu nagradu za poeziju. Napisao velik broj drama i društvenih komada. Njegov utjecaj u Španjolskoj bio je znatan.

ECHEVERIA, vrsta biljke.

ECHEVERIA ESTEBAN, 1805–1851 poznato ime španske Amerike. Južnoamerikanski romantik.

ECHIDNA

Iz starohelenske mitologije, zmija-žena, neman, koja je rodila Kerbera, Hydru i Himeru.

ECHINOCACTUS, ECHINOCEREUS.

ECHINOCOCCUS (pasja trakavica ili pantljičara). Veoma često oboljenje kod nas. O borbi protivu echinococusa trebalo bi citirati našu vlastitu literaturu.

ECHINUS (grč. jež) u starohelenskoj arhitekturi nastavak Abakusa na dorskim stubovima. Abakus je obrađen u ELZ I i ilustriran. Treba dati uputnicu na Abakus.

ECHIOPS, ECHINOPSIS, ECHINORHYNCHUS i sa svim nastavcima.

ECHIQUIER

Nešto što je nalik na šahovsku tablu, šahovska tabla.

ECHO

U grčkoj mitologiji, nimfa koju je Hera kaznila kao brbljavku.

ECHOKINESIA

Oponašanje pokreta po duševnim bolesnicima, naročito kod shizophrenie.

ECHOLALIA

Slaboumno ponavljanje tuđih riječi, koje djeluje kao mehaničko odjekivanje.

ECHTERDINGEN

Katastrofa Zeppelina Z 4, 5. VIII. 1908. Planuo je od eksplozije. Svojevremeno velika senzacija u tehnici, kada su tekle još žive diskusije o tome da li zrakoplovna sredstva treba da budu lakša ili teža od uzduha.

ECHTERMEIER, Karl, kipar.

ECHTERMEYER, Ernst Teodor, kritičar.

ECKART

Meister Eckart, Ekehart, Eckhard (1260–1327). Među svim srednjovjekovnim misticima najpoetskiji i najatraktivniji, čiji magnetizam nije prestao da djeluje sve do simbolizma i kroz zbrku pod konac stoljeća između dva rata sve do danas. Dominikanac, koji sa svojom panteističkom retorikom i danas još veoma mnogo čitan i nažalost mnogo citiran uslijed mediievalnog afiniteta u glavama tipa Solovljeva i Berdjajeva, sve do profesionalnoga mistika Martina Bubera i Paul Valérya. Kod tog dominikanca sve se stvari i pojmovi rasplinjuju do maglenih simbola i kako kod njega baš ni jedan pojam nije jasno određen, njegova razlivenost i zbunjenost govora može se primijeniti na razne varijante i u suvremenom zbivanju, a naročito u okviru moralno-intelektualne nervoze. To, što mu je papa Ivan XXII spalio 26 njegovih teza i danas ga čini gotovo modernom, privlačnom lektirou. Eckart jeste kompilator Tome Akvinskoga, a kako je tipičan srednjovjekovni mistik, on djeluje i u našem mističnom srednjovjekovnom periodu, kada sv. Josip postaje prvomajskom slavom kao radnik, a i Krista hoće da ponovno ožive kao manuelca, tesara i proletera.

ECKERMANN, Johann, Peter, poznati sabesjednik weimarske Excellencije.

ECLAIREURS, pod Bonapartom, kao specijalna četa izvidničara konjanika.

ECOLL i svi nastavci u vezi s tim korijenom: des chartes, maternelle, polytechnique, supérieure de guerre, politique, des mines, primaire i t.d.

ECU BLANC

Nemoguće je objasniti ecu blanc, ako ne budemo objašnjavali arheološki pojam ECU. Ako ga već unosimo onda ga treba objasniti enciklopedijski, ekstenzivno, administrativno maritimno, vojnički i tehnički, i najposlije na kraju numizmatički.

Ecu na početku je zlatnik pod sv. Louisom, koji je imao oblik oklopa ili grba sa ljljanima i legendom latinskom: Christus vincit. Bilo je takvih zlatnika sa kraljem na prijestolju, sa kraljem u krunidbenom ornatu, sa kraljem u sunačnoj koroni, a tek pod Louisem XIV kuje se Ecu blanc u srebru i t.d. i t.d.

EČKA

Po kome kriteriju uvrštavamo pojedina naselja u Enciklopediju? Ne postoji neki određen sistem.

EČMIADZIN

Ne samostan, nego manastir, ukoliko je uopće potrebno da bude uvršteno to mjesto. Da se provjeri u Ruskoj enc.

EDAM

Da se provjeri u jednoj holandskoj enciklopediji, kako se izgovara. Sir se svakako zove Ajdamski sir.

EDE, BIBE, LUDEPOST MORTEM NULLA VOLUPTAS ! Epikurejska parola.

EDEM

Da ne bi bilo zabune, predlažem da se »otok« kao eksplikativni tekst odmah uz naslov briše. Ostalo kao što je redigirano.

EDEN, Anthony

On je osim toga i Robert.

Red 1, 2, 3, 4 se briše. Isto tako da je »član lijevog krila Konzervativne stranke«. Jasno je da je stručnjak za spoljnu politiku, kad se tim poslovima bavi po svom parlamentarnom pozivu, kao diplomata od karijere.

Red 12: »Napadač Etiopije«, valjda protivu Etiopije.

Da se ne zaboravi slika tog uzornog gentlemana.

EDER

Da se provjere podaci. Ne ćemo je sklanjati kao da je muškog spola. Mislim da je pravilnije na Ederi nego na Ederu. Kad se već spominje brana (zašto usporana), neka se navede i njeno ime: Edertalsperre (Waldecker Sperre). Edersko jezero spada među najveće pothvate te vrste.

EDFU (Idfu)

Prije svega zove se ETFEH! Nije selo nego je grad od 15.000 st. Stari Apollinopolis, sa hramom Horusa spada među najbolje sačuvane arhitektonske spomenike staroga Egipta. Taj je podatak važan. Suradnik radi površno sve što radi, i sve njegove podatke treba dvaput provjeriti.

EDGEWORTH, Francis Ysidro

Tko provjerava te podatke? Tko je Zadravec? Na sva ta pitanja ne dobijam nikad odgovor. Po kom kriteriju je ovaj Edgeworth uvršten? Da se ne zaboravi Edgeworth, Henry Alken de Firmont, Irac, jezuit, ispovjednik Louisa XVI, koji ga je otpratio na stratište. Isto tako: Edgeworth-hie – vrsta thymeleacea.

EDIKT, EDISON, ELEMENTI, ELYSIUM, EMBRYO, EMIGRACIJA, EMIGRANTI, ENGLSKA?

EDIL

(lat. *aedilis* od *aedes*, zgrada, kuća). Nadzornik kuća, javnih igara i aprovizacije.

EDILI

U prenesenom smislu činovnici gradskog magistrata. Historijske podatke od 76 redaka reducirati na najviše 10. Ovakve hipertrofije tekstova ostaju u trajnom nerazmjeru spram ostalih, često veoma važnih tekstova.

EDIP

Bolje bi bilo da se obradi Edip u literaturi, od Sofokla, u svim varijantama.

EDIPOV KOMPLEKS

Ne zaboravite Edipa iz mitologije, Edipa kralja, Edipa Sofoklovog, Senekinog, onoga kog je napisao Corneille, Voltaire, koga je instrumentirao kao operu Sacchini, a naslikao Ingres i t.d. i t.d. Kada je riječ o kompleksu, budimo jednostavni: Freudova formula za sve dječje nagone; svijesne ili nesvijesne sklonosti spram incesta (rodoskvnuća). Freud je krstio tu sklonost po legendi o Edipu, koji je oženio svoju vlastitu majku Jokastu. Vidi: Gerontofilija, i t.d.

EDITIO PRINCEPS

Nije prvo izdanje štampane knjige, nego prvo štampano izdanje do tada neštampanog antičkog autora. A to je, dakako, golema razlika! Te pojmove obrađuje Verona, često veoma površno. Treba ih provjeriti, jer postoji trajna opasnost da damo nejasno tumačenje.

EDMUNDS, George Franklin

Te je sjevernoamerički pravnik, te je 1869 advokat, te se poslije toga, pošto je postao senator, ponovno posvetio advokatskoj praksi. Kao što je redigirano. Sjeveroamerički političar, advokat. Nije jasno da li je bio senator u Vermontu kao republikanac, da li je postao članom saveznog senata »kao član republikanske stranke«, kao republikanac, zato jer je prije toga pripadao jednoj drugoj političkoj grupaciji? Ništa nije jasno. Po čemu je važan. Da li donosimo popis svih sjeveroameričkih senatora.

EDUARDOVO JEZERO (Albert Eduardovo jezero)

Gospođa Ivančica, dakako! Ne zove se Albert Eduardovo jezero, jer se tako prestalo zvati ravno već prije 50 godina. Nije plitko nego je maleno, i kao što se i kaže u redu 4–5, ono se trajno smanjuje. Ono je vezano sa jezerom Albert-Nyanza, a zove se Muta Nsige u Belgijskom Kongu. Otkrio ga je Stanley 1876.

EDUI

Prije svega veliko galsko pleme. Dogovorili smo se da ćemo sve attribute, koji uvijek stoje pod znakom pitanja, svesti na minimum. Osim toga, evo kako se kod nas piše: »Prijatelji Rimljana, vjerni Cesaru, ali – 52. otpali od njega«. Prijatelji, vjerni, ali otpali.

EDWARDS, Enoch

Citiram: »U mladosti je radio u rudniku ugljena«. Kako je radio u mladosti? U kakvom rudniku? Kao što? Kao rudar? Ako je bio rudar, reci jednostavno bio je rudar, a ako je radio u rudniku on je tamo mogao raditi i druge stvari ne samo kao rudar?

EDWARDS, Sir Herbert Benjamin

Da se provjeri da li se piše Edwards ili Edwardes? Larouss ga piše Edwardes? Ako je bio Sir onda to dolazi na kraj imena. Donosimo suviše mnogo tih kolonijalnih oficira. Taj Benjamin Edwards svladao je u Indiji nekoliko ustanaka. To da se povukao iz zdravstvenih razloga i da je zatim »unapređen u čin generala« za nas zaista nije važno.

EECKHOUT, Gerbrand van den

Relativno velik broj tekstova stiže pred glavnog urednika neprovjeren, neverificiran. On se zove – Gerbrandvanden! Bio je dak Rembrandtov. U svojoj ranoj fazi pokazuje utjecaj učitelja. Poslije se toga oslobodio.

EEDEN, Frederik van

Što da radimo s tim ljudima, o kojima direktno ne znamo ništa. Bayer i Bićanić jedini su nam potpisnici tih mjenica. Bio je neurolog, osnivač socijalističko-komunističkih kolonija, 1922 katolički konvertit. Ni Brockhaus ne govori o njemu ništa informativno. Tako se prešampavaju čiste apstrakcije. Što se mene tiče neka ostane.

EFEB

Efebija, dvogodišnji vojnički novicijat, poseban je termin, zapravo važniji od efeba. Treba ih odvojiti. Iz vojničkog, upravo predvojničkog odgoja efebija se kasnije tokom vjekova pretvorila u studij lijepih vještina, u neku vrstu koledža, za luksuzni odgoj bogataške omladine; u III st. naše ere efebija se gasi kao ustanova.

EFEKAT

Lat. *effectus, efficere*; posljedica nekog razloga. Trgovački pojam kao što je obrađen; u lijepim vještinama: utisak što ga izaziva neka umjetnina, knjiga, pjesma ili scensko djelo. U trgovini. U elektrotehnici.

Efektivno, nešto što proizvodi trajno efekat.

Efektivi jedne vojske, određene brojčane vojničke količine od kojih se sastavlja veća jedinica.

EFEKTIVNOST (prema »afektivan«), čuvstvenost, osjećajnost.

Upozorenje daktilografima! Minimalna pažnja kod prepisivanja oslobodila bi i redaktore i kolacionere i dokumentatore i glavnog urednika suvišnog posla, da budu najobičniji korektori. Kad je riječ o afektivnom stanju, i kad se afektivno ponavlja u tri retka četiri puta, zašto onda napisati glavni natpis kao naslov *Efektivnost*?

EFEMERAN

Živo biće, doživljaj sreće ili nesreće, bolesti, radosti i td. Efemeride, astronomske karte s ucrtanim zodijakom. Isto tako književna djela, koja izlaze kao godišnjaci. U historiji: zapisi s karakterom kronika, preteče žurnalizma. Osim toga: vrste insekata.

EFFNER, Joseph

Bilo bi najbolje donijeti nekoliko reprodukcija: Nymphenburg (1714). Dvorana za audijencije u Münchenskoj rezidenciji.

EFIKASAN

Generalna napomena.

Rečeno je da etimone ne objašnjavamo pridjevima nego glagolskim korijenom: *efficax* od *efficere*, postići, uspjeti i t.d. i t.d.

EFRAIMITI

Ne možemo tako pisati. Čovjek koji ih je kovao zvao se Veitel Ephraim, dakle ephraimiti! Ali to nije naša dužnost da se bavimo verifikacijom.

EFTIMIU, Victor

Kao što je redigirano. Čovjek po svemu još živi. Kad mu se već navode najbolji kazališni komadi – »pisani u stihovima« – bilo bi logično da se barem jedan od njih navede.

EFUZIVNE STIJENE

Redigiram i mislim da je tako pravilno.

EFUZIVNE STIJENE, vulkaniti, površinske eruptivne stijene, nastale kristalizacijom lave na površini zemlje. Za razliku od intruzivnih (plutonskih), efuzivne stijene imaju porfirnu strukturu, te su guste ili staklaste. Dolaze u litosferi u pločama ili vulkanskim kupama. Za neke (ef. stijene) vezana su rudišta olova, cinka, bakra.

Prema tome briše se red 2, 3, 4, 5., i brišu se Havaji, jer ako o njima ne znamo ništa drugo da kažemo, nego da predstavljaju »goleme efuzije efuzivnih stijena« onda je bolje da ih brišemo.

EGEJSKA CIVILIZACIJA

Da se preda ponovno na prerađbu Šeperu. Svi Gabričevićevi tekstovi su površni. Neka Šeper vidi šta je sa Schliemannom od 1900 dalje, ovako ne može.

EGINA

(Ivančica) Stanovnika na otoku Eginu, Egineta, ima 9.300, od toga u samome gradu Eginu 5.000. Često puta spominjemo bilo kakvu selendru, a ovdje preskakujemo jedan važan historijski konglomerat. Donosimo o Eforima 14 redaka, a ovdje historiju Eginu prikazujemo u 4 reda. Tu nema nikakvog pregleda ni sistema, sveli smo pojam Eginu na »naselje, koje se bavi vađenjem spužvi« (O, Ivančice!).

Ne samo zbog svog vjekovnog rivaliteta s Atenom, nego zbog svojih mramorova (što ih treba bezuslovno ilustrirati) Egina je zaslužila veću pažnju. Münchenska Glyptoteka je zbog tog eginskog mramora jedan od centara arheološke pažnje, a sama eginska zbirka važnija je od čitavog grada Münchena. Najstarija varijanta modela starohelenske likovne umjetnosti. I Pindar je već pjevao o neprolaznosti eginske slave. Čitav dorski, arhajski period, tu se predstavlja u eginskoj varijanti. Galerija slavnih imena: Glaukias, Smilis, Theopropos, Kalon, Praxidamas i t.d. stoje i danas kao spomenici. Olimpija, Sparta i Korint smatrali su za čast, ako su se Egineti odazvali njihovim narudžbama. To, kako je Atena uništila Eginu, u ovom historijskom pregledu gospođe Ivančice, nema ni riječi. Za nju Egina vadi spužve.

EGIPAT

Novija historija Egipta u Tadića Jorja varijanti. Treba pregledati stilski i sintaktički. Sve što je podcrtano na prvi pogled. Ja sam pregledao samo dvije stranice.

I, red 22–25. Nije Napoleon 1798 preduzeo ekspediciju protiv Egipta, nego general Bonaparte, koji je bio general Direktorija. Direktorij se upustio u tu egipatsku pustolovinu.

II. Nije Bonaparte morao napustiti Egipat »da bi u Francuskoj popravio unutrašnju situaciju« i t.d. Vidi historijski pregled kod Direktorija, gdje je sve to veoma egzaktno formulisano po piscu ovih redaka.

II, 6. 7. 8. 9 i t.d. »Francuska okupacija je bila težak udarac za ugled i gospodstvo Mameluka«. Pošto su Mameluci prema tome zadobili težak udarac – »Turci su pokušali da ih potisnu«, ali – Mameluci »zadobivši težak udarac za svoje gospodstvo digli su ustanak i oterali turskog namesnika«. Ne vidi se dakle kakav je to bio težak udarac za njihovo gospodstvo, kad su uspjeli da otjeraju turskog namjesnika, i to na temelju ustanka i t.d. Neka se taj historijski pregled sa 150 redaka reducira na maksimum 80.

EGIPATSKA ARHEOLOGIJA

Šta je sa lingvistikom, hijeroglifima, umjetnošću, muzikom i t.d. Kad je Napoleon bio u Egiptu zvao se Bonaparte.

EGIPATSKO PISMO

Ne može ostati na Veroni. Neka se da uputnica na hijerogliffe, a hijeroglifi da se obrade detaljno i ilustriraju.

EGK, Werner

»Djela mu se odlikuju svježinom i duhovitošću, a često groteskom i karikaturom«.

Kako se može jedno djelo odlikovati karikaturom i to još često, i to tako, da se odlikuje »često groteskom i karikaturom«, kad se već odlikovalo »svježinom i duhovitošću«. Time zaista nismo rekli mnogo. No u svakom slučaju, bez obzira što nam nije jasno što znači »služiti se suvremenim izražajnim sredstvima« – šest redaka bibliografije je u svakom slučaju suvišno.

EGOCENTRIČNOST

Proširi tumačenje na dječju egocentričnost! Vidi Plaget, Claparède i t.d.

EGZEGEZA

Ponavljam, ponavljam!!!!!!!!!!!!!!

Dogovorili smo se, da ćemo ostati kod etimološkog pisanja, prema tome exegeza.

Nije nikakvo specifično izlaganje biblijskih knjiga, nego samo u teologiji je exegeza izlaganje biblijskih knjiga.

Exegeza, kada objašnjava riječi, pojmove i stvari jednog spisa, zove se komentar. Objašnjavanje pojedinih riječi ili rečenica: scolis. Vidi hermeneutika. Samo u teologiji bavi se biblijskim tekstovima. Daj historijski pregled; od Aleksandrije do Luthera! Kad je već riječ o tome, da se obraća pažnja pomalo i našim ljudima, zašto ste zaboravili Flaciusa Iliricusa (Matiju Vlačića) i njegovo djelo *Clavis Scripturae sacrae* 1567, i t.d.

EGZEKVIJE

Piši *exekviae*, radi logike i radi sistema! A onda ga briši!

EHIDNA

»Gore lijepa djevojka, a dolje zmija«! Ni gore, ni dolje, nego zmija-djevojka.

EHRlich, Hugo

Ulazi u Jugoslavensku i u Likovni leksikon. Nije bio takvo ime ni pojava, da bi ga trebalo ostaviti u Općoj enciklopediji.

EHRlich, Paul

Da se ne zaboravi slika. Sedam i po redaka izgleda mi suviše malo. Ime svakako predstavlja jedan datum u suvremenoj nauci.

EICHENDORFF, Joseph Freiherr von

Njegova lirika pisana je više na muzikalne motive romantičarskih raspoloženja, a manje radi sa optičko-vizuelnim rekvizitima, i upravo zbog svoje muzikalnosti inspirisala je Schuberta i Schumanna. Ostalo kao što je redigirano.

Red 3, 4: Dobrovoljac u pruskoj armiji, za oslobodilačkog rata protivu Napoleona.

Red 4, 5, 6, 7 briše se, 7, 8, 9 ostaje, 10, 11, 12, 13 se briše. Ostalo kao što je redigirano. Njegova topla i melodiозна lirika i t.d.

EINEM, Gottfried

Pojam predstavnika »suvremene njemačke muzike« nije jasan. Trebalo bi ga ipak specificirati.

EKLEKTICIZAM

Hoćemo li ostati kod eklekticizam ili eklektizam?

Metoda naučna, koja u različitim misaonim sistemima odabira istini najpribližnije teze. U prenesenom smislu duh, koji je sklon odabiranju raznih stilova i načina u likovnoj, umjetničkoj ili književnoj oblasti. Eklektizam razvio se u III st. naše ere u Aleksandriji. Eklektik je čovjek koji uzima i koji poprima sve što mu se čini tačnim, dobrim ili lijepim u nauci, u književnosti, u politici. Čovjek koji nije ekskluzivan u pitanju ukusa ili naučnog uvjerenja i t.d. i t.d.

EKLEZIJA

Narodni pučki starohelenski skup ili zbor svih građana koji su navršili sedamnaestu godinu i koji su uživali građanska prava. Eklezija je birala i smjenjivala činovnike. Vršila nadzor nad ratovanjem, mijenjala ustav. Glasalo se dizanjem ruku. Eklezija u prenesenom smislu upotrebljava se za općinu vjernika. Da se ne zaboravi *eclesia militans*! Isto tako *ECCLESIAST*, knjiga staroga zavjeta. *Vanitas vanitatum*, čuveni komentar Renanov.

EKOLOŠKA IZOLACIJA

Oecologie, riječ E. Haeckelova, kojom je zamijenio pojam Ethologie, riječ stvorenu po Isidoru Goffroy Saint-Hilaire-u (po Laroussu). Studij životnih uslova, životinjskih prilika i običaja.

Stuart Mill razumijeva pod Ethologijom razvrstavanje naučnog karaktera pojedinaca i kolektiva.

Posidonius pod Ethologijom je mislio opisivanje kreposti.

Etholog je prema tome čovjek koji se tom naukom bavi. To je čovjek, koji se bavi etnološkim studijem. On se bavi i Ethografijom, prikazivanjem karaktera i običaja pučkih. Oecologia bionomis, pa čak i biologija, posebne su discipline, sa gledišta suvremene nauke, ali ne tako demarkirane, da im se rubovi ne bi dodirivali. Oecologia, kao jedan od elemenata naučnih, koji prelazi u zonu biljne biologije, dodiruje prema tome phytobiologiju, t.j. nauku koja nastoji da ispita odnos biljke spram njene okoline, koja nastoji da bi neka biljna formalna svojstva objasnila specijalnim utjecajem položaja i okoline (prilagođivanja). Phytobiologija, obuhvaćajući prema tome i Oecologiju, ispituje dakle neka područja, koja se

protežu do pojma sociologije biljnog svijeta. Odnos biljke spram ostalog životnog svijeta, njene međusobne relacije kao jedinice, kao asocijacije, njene parasite i njene simbiose. Phytobiologija je, kao što je poznato, na početku razvoja. Phytobiologija u odnosu spram phytofiziologije, phytomorfologije, phytogeografije i phytopathologije, prelazi područja tih raznih disciplina, isto tako bez nekih jasno određenih demarkacija. Naučna materija tu je još uvijek u veoma živom prijelivu. I sve je to poznata stvar, no kad Oecologija nije objašnjena kao pojam, kako da se javlja kao posebna jedinica oecološka izolacija. Tko je donio k nama tu prokletu riječ ekologija? Tko je kod nas osvanuo na naučnoj pozornici s ovim germanizmom? A tko drugi nego Vale Vouk. Da sam na početku otvorio Hrvatsku enciklopediju, bio bih sebi prištedio ovaj jalov posao, traganje za pionirsvom ekološkim.

Mi više nismo u stanju da – DE OEKOLOGIZUJEMO našu phytobiologiju, jer se tu kreće već impozantna četa biologa iza ovog oekološkog barjaka. No unatoč tome mi imamo da riješimo jedinicu: EKOLOŠKA IZOLACIJA kao naslov članka u ELZ II.

Prije svega jedno principijelno pitanje: ostajemo li kod fonetike? Hoćemo li pisati Ekologija ili Oekologia? U ovom slučaju ako pišemo etimološki, imamo divnu priliku da je uputimo pod Oe. Nisam siguran da li je ovaj slučaj biljne izolacije sretno definiran kad se kaže da je to ekološka izolacija. Svakako, ona je izolacija. Izolacija koja nastaje, kad su pojedine biljke izolirane, a ekologija ispituje između ostalih problema i tu izolaciju, ali ja ne vidim da u toj izolaciji ima nečeg specifično ekološkog. Melankolija je izolacija, ali nije ni psihološka ni psihijatrijska izolacija. I sociologija ispituje melankoliju kao društvenu pojavu. No i to nije važno. Evo šta se kaže u našem članku: »Ekološka izolacija nastaje, kad su istovrsne jedinice, koje žive na istom području, izolirane, jer obitavaju na različitom tlu, jer se razlikuju po načinu života, jer su vertikalno drugačije raspoređene na kopnu ili u vodi, pa zbog toga među njima nije moguće križanje, pa u dužem vremenskom periodu dolazi do razilaženja svojstava, i t.d.«

Tko je izoliran? Gdje? Kako?

Izolirane su istovrsne jedinice. Zašto su izolirane? Zato jer žive na istom području i jer obitavaju na različitom tlu. Živeći na istom području, jedne žive u šumi a druge u pustinji, pak ne mogu da se križaju i prema tome dolazi do formiranja novih vrsta. Između koga? Između izoliranih ili neizoliranih jedinki? S kime se te jedinice križaju kad su izolirane?

Radi se očito o jednom neznatnom ili specifičnom detalju, kakvih u području phytobiologije ima bezbroj. Sve spada pod generalni članak phytobiologija ili ako hoćete ethografija ili ethologija.

Ova napomena spada pod generalnu napomenu o kosturu alfabetara. Nas su specijaliste zagomilali detaljima. Zapljusnuli su nas ogromnom količinom detalja i remorkiraju nas. Alfabetar bezuslovno treba oljuštiti od balasta.

EKONOM

(Danon Petričić) Nisam znao da je čovjek »koji upravlja kućom« ekonom. Isto tako nisam znao da ekonom »ponekad označuje čovjeka, koji se bavi nabavkama robe i raznim privrednim poslovima«. Ovako ne može. Da se skupe u preglednome obliku svi termini u vezi s ekonomijom.

EKSARTIKULACIJA

Citiram: »Operacija, kojom se odstranjuje, jedan dio ili cijela okrajina (ud) u njegovom glavnom zglobu«.

Je li to jasno? Nije jasno. Šta je eksartikulacija?

Eksartikulacija je operacija, kojom se odstranjuje cijela okrajina u njenu glavnom zglobu.

Okrajina u zglobu. Ni to nije jasno.

Eksartikulacija je operacija, kojom se odstranjuje ud u njegovom glavnom zglobu. Ud se poslije javlja kao neutrum udo (nije moguće spasiti ozlijeđeno udo).

Već sama riječ eksartikulacija kaže što je. Razudnje (kod Belostenca). Razglavljivanje zglobova.

Artikulaciju imali smo u ELZ I, ali nismo dali uputnice na eksartikulaciju. Trebalo bi je sada povezati sa retroaktivnom uputnicom, vidi artikulacija. Mi nismo u stanju, da improviziramo novu terminologiju, ali ove »zloćudne novotvorine« eksartikulirat će nas potpuno.

EKSCENTRICITET, v. Elipsa, v. Hiperbola

Stanje izvan središta (centra). Način vladanja neuobičajen, nekonvencionalan.

Ekscentricitet u astronomiji, u artiljeriji, u geometriji, u matematici, u fizici, u mehanici. Adjektiv: ekscentričan.

Da se obradi na ovome mjestu bez upute.

EKSCITANCIJE (lat. *excite* pobuđujem), sinonim za analeptici. Uza sav respektat spram nauke kao takve, a naročito medicinske, ovo se ne može podnijeti.

EKSHUMACIJA

Vrši se iz administrativnih razloga, jer ukop nije izvršen propisno ili jer se groblje prekapa; na zahtjev sudskih vlasti, da se naknadno pregledom trupla utvrdi razlog smrti, zbog sumnje na zločin. Ili iz obiteljskih razloga, na zahtjev nekog člana obitelji.

EKSOSKELET, v. Egzoskelet

Predlažem da se briše kao potpuno suvišan detalj. No u svakom slučaju, bude li ostao u alfabetaru, ima da se obradi na istom mjestu. U vezi s time osnovno pitanje, hoćemo li pisati EXOSKELET ili EKSOSKELET ili kao što se ovdje s uputnicom predlaže EGZOSKELET? Sve nam se to kladi.

EKSPANZIJA

Rečeno je da se etimoni objašnjavaju glagolom. Od lat. *expandere*. Rasprostranjenje nekog tijela. Figurativno, anatomski, politički, duhovno, moralno, botanički, balistički, mehanički, fizički (para, plin), strojevi. Ekspanzionizam kao imperijalistički sistem.

EKSPEKTORANCIJE

»Odstranjenje ispljuvka«. Ova naša medicinska terminologija veoma često vrvi stilskim grubostima. Evo kako Francuzi rješavaju to pitanje: Expectoration: Operation par laquelle les excretions de l'appareil respiratoire sont repoussées su dele de la glotte et rejetaes en dehors. Francuski stilista zakrinkao se na kraju pod sinonim: Crachat. Mi tu ne možemo učiniti ništa zasad.

EKSPLIKACIJA (lat. *explicare*, objasniti), tumačenje, objašnjenje, izlaganje. U logici postupak, kojim se pojam, kad ga ne možemo definirati – tumači kauzalno-genetički.

EKSPLIKATOR

Lice koje tumači (adjektiv *explicativus*); eksplikativna poruka. Explicit. Knjiga je dovršena! Da se ne zaboravi obraditi!

EKSPLOZIJA

Eksplodije raznih vrsta: mržnje, u obliku ubijstva, pobune, revolucije; čuđenja ili zanosa u obliku spontanog uzvika i pljeska, i t.d. i t.d.

EKSPLOZIVI

Predati na reviziju Pomorskoj ili Vojničkoj redakciji. Provjeriti Majićeve podatke.

EKSPRES (engleska riječ) voz, pismo, telegram. Voz koji smanjuje na minimum vrijeme potrebno da se svlada razmak između dvije stanice, dodirujući samo najvažnije postaje između polazne tačke i cilja. Za razliku od osobnih, poštanskih ili teretnih vozova.

EKSPRESIJA (*expressio*), expressus – vino, ulje, voćni sokovi, sve se to ekspresira.

Ekspresija kao objavljenje spoljne geste, grimase, kada se unutrašnjem doživljaju radosti ili bola daje vanjsko obilježje povišenim glasom, tonom, uzvicima ili grimasom. Isto tako izraz u artistskom smislu: najviši izraz kao domet ili kao dostignuće. Javlja se i na fizionomiji kao izraz radosnog ili žalosnog uzbuđenja – vidi fizionomija. Da se ne zaboravi.

EKSPRESIONIZAM

Kako u Likovnom leksikonu ekspresionizam dobija posebno poglavlje (a tamo treba da mu se posveti nerazmjerno pomnija pozornost nego u ELZ II, gdje dolazi kao jedinica), jedna kopija da se uputi Likovnom leksikonu na razmatranje, s obzirom na tekst Slavka Batušića, koji je za ELZ II tangirao samo likovnu problematiku ovoga pokreta. Likovnu problematiku ekspresionizma treba povezati sa književnom i sa svim ostalim estetskim teorijama koje su se javile za posljednjih 40 godina. Sve ove teorije neodvojive su, upravo korelativno vezane, jer jedna drugu uslovljuje i inicira. Ovim teoremama valja, u uvodu za Likovni leksikon, dati uobičajeni popratni generalni aperçu!

Ekspresionizam po sebi, nije baš najsrećnije ni izumljen ni odabran izraz. Zamišljen kao reakcija na impresionizam, ova kovanica htjela je da posluži kao protupojam, zamišljen kao pokret, na početku kao negacija impresionizma, koja je po zakonu ustrajnosti kasnije uznastojala da programatski, principijelno prevlada sve impresionističke manire, modu i kanone pariske slikarske škole. Impresionizam pretvorio se gotovo u akademizirane sheme ukusa, a ekspresionizam najavio je urbi et orbi, grandelokventno, da ne stvara svoje artistske formule na temelju utisaka (impresija), nego na temelju »ekspresija«, t.j. procesa, koji su po svojoj specifičnoj proceduri obratni od utisaka. Taj proces, »ekspresionistički«, koji su krstili »ekspresijom«, trebalo je da simbolizira neku vrstu »istisaka« – unutrašnjih, subjektivnih doživljaja umjetnika, dakle, neku vrstu estetske katarze, t.j. duhovnog i moralnog očišćenja, koje se javlja spontano i isključivo individualno, ne vodeći računa o stilskoj ili estetskoj dopadljivosti, nego o likovnoj ili duševnoj dokumentaciji! Ekspresionizam rastao je na reakcijama nervoznog i razdraženog artistskog subjekta, koji

prevladava vanjske dojmove voljno, koji ne želi više da se podredi nikakvim otrcanim, dosadnim i stereotipiziranim utiscima, »impresijama« spolja! Ekspresionizam ne će više »odražavati«, imitirajući prirodnu ili socijalnu stvarnost kojom je okružen, on antiracionalistički i programatski razmatra estetske i društvene probleme sa stanovišta trajne negacije, izražavajući se vlastitim izražajnim sredstvima i mogućnostima. Bez obzira na formalnu tradiciju ili na programatske potrebe, ekspresionizam izražava i bilježi sve svoje doživljaje – kako zna i umije, potpuno spontano, bezobzirno i slobodno, odvojen od svake sheme. Kulturnohistorijski potpuno su neosnovane teze, da se ekspresionizam kao pokret pojavio kao iznenađenje. On nije kao munja razderao nebo umjetnosti, kao što se to na početku samodopadno i patetično reklamiralo, nego se rađao i rastao polagano, kao sve što se rađa i polagano raste na zemlji, u svim ljudskim pokretima i ideologijama, prilično tromo i dugotrajno. Romantizam nije još uvijek predao dušu svoju prolaznosti, i u synhronom pluralizmu, u toj glasnoj istodobnoj množini estetsko morfoloških pojava i programa, romantizam, kakav se javio prije stotinu i toliko godina, još uvijek živi i traje isprepleten naturalizmom i realizmom u raznim vidovima i varijantama, pod raznim simbolima i nazivima, pod mnogobrojnim glasnim formulama u periodu za posljednjih stotinu godina. Instinkt za fantastičnim, tako jako naglašen već u gotici, neka nagoniska potreba za izletima u natprirodne ili vrhunaravne legende, traje uprkos svakom razumu još podjednako ustrajno dalje. Neoromantizam, u borbi sa naturalizmom i svim naturalističkim derivatima, u kaosu mnogobrojnih stilova, koji su korozivno razjedali evropske mozgove, ideološke teze, scenu i palete, u borbi preko čitave serije »izuma« za posljednjih pedeset-šezdeset godina, u borbi sa zaglupljujućom retorikom kao i najjeftinijim primitivizmom, taj i takav neoromantizam trajno je tinjao pod ovim mnogobrojnim loncima i retortama, gdje se kuhaju raznorazne čorbe i droge u alkemijskoj kuhinji estetske apoteke. Politička problematika svakako je jedna od onih glavnih snaga, koja nije mogla da se ne pojavi kao nova komponenta na umjetničkom magnetskom polju. Od god. 1848 do 1918, za sedamdeset godina evropske historije, od onih davnih dana, kad su se socijalizam, anarhizam, komunizam, demokracija i demokratizacija društvenog života pojavile kao političke parole dana (to znači od Heinea do Majakovskog), i umjetnost je morala da uzme ad notam i da se podredi svoj silini ovih stihija, koje se često javljaju kao sudbonosan memento nad životom evropskih, intelektualnih pokoljenja.

Glupa i slijepa mehanika ratova, građanskih, kolonijalnih i imperijalističkih krvoprolića, koja se javljaju po tromosti i historijskih zakona kao sve glasnjiji imperativi kasarne, ova fatalna militarizacija i totalizacija ratova i kasarne i militarizma kao životnog sistema, logično je izazivala otpor duha, kakav se objavljuje in artibus, duha koji već po svojoj prirodi od Konfucija nije sklon zveketu oružja. (To je uostalom već bilo u tradiciji da se intelektat uzvisuje iznad klaonice, od Sokrata do Shakespearea i od Voltairea do Tolstoja).

Antimilitarističke, pacifističke, literarne parole pretvoriti u književna gesla ratnih dana, još u toku Konflagracije 1914–18, to je bio jedan od glavnih izvora za inspiracije sveukupne takozvane ekspresionističke proturatne retorike i grafike. Mjesto kasarne i pokolja, na grafičkom nebu pojavila se kometa »Ljubavi za čovječanstvo«. »Čovječanstvo«, kao romantičarska fraza, dominiralo je već u redovima posthegelijanaca. »Čovječanstvo« (kao parola) je isto tako romantično naivno trajalo dalje kroz čitavu drugu polovinu XIX stoljeća, i posve je prirodno da se fraza o čovječanstvu nije ugasila uprkos nasilju i teroru, u okviru ratne konflagracije 1914–18. Lirske, poetske, sanjarske fantazije o uzvišenom poslanstvu »Čovjeka« u prostoru i u vremenu, dovode logično do principijelne, misaone i moralne

negacije sveukupne neljudske i čovjeka nedostojne političke stvarnosti, a volja da se ta negacija likovno ili pjesnički izrazi, isto je tako logično dovela do principijelne negacije svih onih konvencija i svih onih forama, koje su veoma često kao apologetska sredstva poslužile za artistski izraz i hvalospjeve, upravo političke ditirambe te iste uklete, po »Čovjeka« doista difamantne evropske stvarnosti.

Pokazalo se ili se osjetilo, da je umjetnost imperijalističke epohe sazdana na lažima, a te su se teze naročito intenzivno objavile i verifikovale u kontrastu sa ratnim zbivanjem 1914–18. Iz perspektive milijunskog pokolja, sve ono što se do konflagracije 1914–18 kultivisalo kao lirski štimung građanske lirike ili slikarstva, pokazalo se kao kulisa ispred klaonice. A to, da je umjetnost uopće kulisa ispred okrutne i krvničke stvarnosti, objavilo se nervozno i neobično grubo, upravo u okviru samoga pokolja. Sve ono što se pisalo ili govorilo do tog katastrofalnog sloma civilizacije, objavilo se u svojoj bijednoj golotinji kao obična fraza, koja ne može da se upotrebi ni u kakvu utilitarističku, spasavajuću svrhu, da bi se smanjio koeficijent ogromne patnje, koja je zauzimala sve veće dimenzije, bez ikakve svijetle perspektive. U tim dilemama i ekspresionizam pokazao se kao obična apstraktna ekstaza, kada je riječ o takozvanim mističnim zanosima, ili kao čista mistifikacija, kad su se te fraze, pretvorene u robu, pokazale kao unosan posao. Pojavivši se kao spasonosna formula, ekspresionizam istoga se dana našao u krizi, podređen grubim zakonima krvi i novca.

Sve ono što je Herwart Walden objavljivao u »Sturmu«, sve programatske teze štampane u časopisima »Der Blaue Reiter«, »Arkadia« i t.d., ogromna masa lirskog i dramatskog teksta i proze, nije odoljela surovosti vremena. Čitava jedna grupa pjesnika uznastojala je da ovom političkom raspoloženju dade dublji politički i pjesnički lirski smisao: Johannes R. Becher, Ernst Toller, Walter Hasen-Clever, Rudolf Leonhard, René Schickele, Albert Ehrenstein, Kasimir Edschmid, Leonhard Frank, i t.d. i dramatici Georg Kaiser, Carl Sternheim, svi pod dojmom Wedekinda i Strindberga (kao Fritz v. Unruh), nestali su kao efemeride u vrtlogu vremena, s jedne strane uvjereni da vrše pionirski posao, a s druge kao imitatori.

Svijest o preživjelosti teme i izraza rasla je postepeno već od početka stoljeća, da bi jednovremeno u raznim evropskim sredinama poprimila diferencirane oblike programatskog objavljivanja, ali bez obzira na razmake u vremenu ili u društvenim medijima, ovaj proces je podudaran po mnogim svojim simptomima, a kao takav pouzdan i siguran znak međunarodne krize duha i morala u evropskim relacijama. Književnost i umjetnost sve su više padale pod sve moćniji uticaj političke, vojničke i revolucionarne stvarnosti. Mjesto simuliranih junaštava i individualnih podviga u okviru pojedinih pjesama, masa je ljudstva stigla kao odlučan faktor zbivanja u svijetu. Stari, romantički nagoni o prevladavanju čovjeku i po ljudski ... pojavu u svakom pogledu neprijatne stvarnosti, javili su se svom snagom kao izvori novih inspiracija. Na brutalnost stvarnosti počelo se u poeziji i u slikarstvu reagirati brutalnošću izraza. Sve što je u stvarnosti bilo zasjenjeno paklenim grozotama rata i poratnih političkih, kulturnih i socijalnih bitaka, počelo se negirati histerično u ime nekih apstraktnih viših harmonija, počelo se poricati na rubu očaja i ludila kao jedina nada u eventualnost spasa, i kao naivna i mistična vjera, da se isto tako naivnim i mističnim sredstvima stiha i palette – može prevladati određena politička ili socijalna stvarnost. Onaj, davno već zaboravljeni predmartovski štimung Šturm i Dranga iz godine 1848, javio se ponovno, kao intelektualni evropski, Šturm i Drang lenjinskog perioda. Razbile su se granice razumnog i uravnoteženog poimanja stvarnosti i prelazila se granica

sna sa jakim samoobmanjujućim iluzijama u viši potencijal internacionalističke solidarnosti. Sve to nije dugo potrajalo. U nekoliko godina sve se slomilo o tvrdu logiku junkerizma i fašizma. Apokaliptičke slutnje nerazmjerno većeg i fantastičnijeg pakla obistinile su se veoma brzo, ponijete ritmom događaja, koji su čitavu poratnu civilizaciju odnijele do đavola.

Predviđajući takav razvoj u odnosima međunarodnih snaga, i u okviru samog ekspresionističkog pokreta počela je politička diferencijacija. Pod Franz Pfempfert-om čitava se jedna grupa pjesnika počela razvijati u smjeru politički aktivističke lirike i proze, i sve ono što se kasnije prozvalo novom Stvarnošću (Die Neue Sachlichkeit), kretalo se sve više lijevo, u smjeru čistog anarhoindividualizma. To više nije bio ekspresionizam u artistskom smislu, to je bila ekspresionistička pjesnička nazovi-politika.

Za razumijevanje likovnog ekspresionizma (a taj je bio tipično njemačka pojava, uslovljena njemačkim prilikama i odnosima), sa poznatim centralnoevropskim radijacijama na Austriju i na dunavske zemlje, treba uvažiti likovno-genetsku liniju: Leibl, Liebermann, Marées, Marcovi »Plavi konji«, da bi se korespondentno moglo dovesti u logičnu relaciju liniju Gross, Kokoschka. Ekspresionizam, bez ove podloge, ostat će u svima tumačenjima pusta riječ, kao što su i njegovi pendent kubizam, futurizam, dadaizam, isto tako paralelne pojave u zemljama mediteranskog kruga. S obzirom na ritam mehanizirane civilizacije tražili su se simboli ili hijeroglifi za izraz koji bi odgovarao složenosti samih predodžaba i slika, kakve se javljaju pred čovjekom, a nisu više one naivne predodžbe, koje se podudaraju sa pogledom na svijet od prije stotinu godina. Iz socijalnih, psiholoških, političkih ili moralnih pobuda traži se izraz za ovu uzburkanu, uskiptjelu, kaotičnu zbrku novih nanosa, odnosa, pojmova i pitanja, koja nisu bila niti mogla biti predmetom intelektualnih sumnji ni zanosa jučerašnjeg čovjeka. Prije svega zato, jer čovjek XIX stoljeća nije još živio u milijunskim gradovima, jer nije bio ponijet ritmom današnjice, jer nije bio mučen totalitarnom sumnjom masovnih pokolja, jer nije živio decenijama pod trajnom prijetnjom sloma, terora i neizvjesnosti. Čelik livnica, oklopi brodova i topova, nikalj automobila i aviona, profili svih tvornica, poplava nafte, industrijska arhitektura betonizovanog gvožđa ili sentimentalna anegdota u obliku jedne genre-priče ili jedne mrtve prirode u tihoj zatvorenoj sobi i t.d. i t.d.

Osim svega toga pariska škola, Secesija između Münchena i Beča, ratne furije i trajne dileme izraza: R. Schumann ili Alban Berg? Čajkovski ili Stravinski? Vereščagin – Gerasimov ili Soutine ili Chagall ili Picasso? Kokoschka – Kaffka ili ono što se zove danas subjektivni odraz objektivne stvarnosti, socijalistički realizam, narodna duša, Ždanov!

Do kog stepena se u ovoj likovnoj igri veoma često radi o najispraznijoj igri riječima, uvjerljivo govori primjermi slučaj Van Gogha. Njegovo djelo upotpunjuje ove ekspresionističko-impresionističke antinomije do potpune individualne cjeline. Bilo bi veoma teško odrediti šta je u Van Goghu impresionističko, a što je ono što su ekspresionisti poslije proglasili svojim vlastitim izumom, a zapravo nije bilo drugo do primjena Van Goghovih metoda. Takozvana impresionistička tehnika je metoda isključivo vizuelna, koja svodi sve slikarske probleme na nekoliko optičkih formula u zapažanju onih treperenja u atmosferi, u rasvjeti predjela pod otvorenim nebom, koje neprestano protiču, mijenjajući svoj oblik i svoj ton svakog trenutka kao oblaci. Promatrajući događaje i promjene oko sebe u paysageu ili u sebi, ekspresionisti čine to isto, projicirajući predmete i rasvjete i likove kroz transparent svog vlastitog subjektivnog raspoloženja, upotrebljavajući simbole, koji ne će da budu imitacija dojmova, nego se javljaju kao surogati nerazmjerno intenzivniji od prirodnih elemenata. Međutim, već

davno, devedesetih godina prošloga stoljeća, u nekim Van Goghovim kompozicijama, čitava je tehnika mnogo kasnijeg takozvanog ekspresionizma već potpuno zaokružena (sunce nad žitom, čempresi, neke mrtve prirode, povratak slikara sa motiva u sjeni drvoreda u ljetno podne s jedne strane, ili pariška grafika, motiv kiše u belgijskom paysageu kao primjer impresionističke tehnike, s druge strane.) Isto je tako i kod Strindberga: s jedne strane još uvijek Ibsen, a s druge već čista »Nova Stvarnost« (Die neue Sachlichkeit). Nervozna snaga izraza podređuje sebi sve ostale sporedne komponente, i ukoliko se radi o izrazu uzbuđenja, to nisu više intimna liriska sredstva, nego vještački zanosi, potencirani do šoka, do histeričnog ushita, do uznemirenog patosa, koji progovara glasom nečistim kod iskrenih artista, ali koji je kasnije, veoma često, simuliran, jer se već opet pretvorio u veoma providnu i dosadnu imitaciju po školama. Tehnika ekspresionistička, prema tome, usredsređena je na šokove, ona razrađuje potreze, egzaltacije i provale temperamenta kao glavne pokretne snage svojih preokupacija, prenebregavajući sve ostale dijelove samog umjetničkog posla kao sporednog.

Prema tome: Ekspresionizam kao smjer, kao manira, kao moda ili kao način izražavanja u umjetničkim oblastima likovnim, u književnosti ili u muzici javlja se u prvome deceniju dvadesetog stoljeća kao umjetnički pokret, koji, za razliku od impresionizma, ne posvećuje prvenstvenu pažnju vanjskim utiscima i dojmovima, nego takozvanom unutrašnjem subjektivnom izrazu spoljnog dojma, razrađujući ga često, bez obzira na konvencije, u obliku neposrednog šoka ili senzacije. Rođen u likovnim i umjetničkim nemirima na početku ovoga stoljeća, ekspresionizam se po rasponu svojih izražajnih sredstava razastire kao široka eklektička lepeza, koristeći mnogobrojne umjetničke stilove kroz vjekove: od primitivizma i crnačke plastike i poezije do Egipta, do Antike i do evropskog Srednjeg vijeka. Kao simptom visoko uznemirene živčane napetosti u predvečerje i u okviru Prvog svjetskog rata, ekspresionizam javlja se kao izraz artistske i moralne pobune protivu tromosti duha u likovnim i književnim oblastima, i tako se usprkos ratnom imperativu pretvara u glasnu negaciju svih zastarjelih metoda i sistema u poeziji, u slikarstvu i u plastici. Od časopisa »Die Brücke«, javio se čitav niz foruma ovoga pokreta, paralelno s mnogim derivatima i u drugim zemljama. Ekspresionizam zahvatio je i teatar (Piscator, Vahtangov, Tairov, Mayerhold), on se povezuje od Apollinara i Majakovskog sa talijanskim prefuturističkim previranjima: Papini, Soffici (»La Cerba«), Marinetti, a svi kasniji prokreti od dadaizma do nadrealizma, u raznim oblastima scene, scenskog dekora, glume, umjetnog obrta, dekorativnih umjetnosti od Kandinskoga i Arhipenka do Barlacha i Picassa i t.d. i t.d. Spadaju u istu zonu i uslovljeni su istim okolnostima.

EKSTAZA

Kao što je redigirano. Stanje najvećeg zanosa, kada je čovjek ponijet intenzivnim oduševljenjem za neku misao, ličnost ili stvar, te vanseбно gubi vezu sa stvarnošću, a senzibilitet mu je smanjen. Kod histerika u patologiji e. je stanje, koje se očituje psihozom, karakteriziranom ukočenošću pogleda, utonulošću u razmišljanje, u neosjetljivost i nepokretnost.

U mistici, u platonskoj indiskoj filozofiji stanje neposrednog sjedinjavanja s vrhunarnim fikcijama. 10, 11, 12, 13 briše se.

EKSTENZIONI POVOJ

Puštam po strani jezik: prelomljena kost zbog međusobnog pomaka ulomaka i skraćanja istegne se, i onda se dovedu ulomci u njihov prvašnji normalni položaj.

Nije mi jasno tko će se pozabaviti tim lošim prijevodima, kad se dovedu u red, ali ovako ne može. Bilo bi najbolje to ilustrirati, i izgovoriti sve što je potrebno jednostavnim i normalnim jezikom.

EKSTRAKTI

Daje se uputnica, vidi iscrpine. Osloboditi Enciklopediju ovih nakaradnih riječi. Suvišno da se daje uputnica.

EKSTRAVERTIRAN

Ovako ne može. Intravertiran ne spada ovamo.

Da se ne zaboravi ekstrat! Isto tako ekstraordinaran, ekstrapolacija, ekstrasystola, ekstrauterino i ekstravagantan. Isto tako extra muros!

EKSTREMITET GORNJI i DONJI

Daje se uputnica, vidi Ruka i Noga.

Da se ekstremiteti vežu kao jedna jedinica, bez obzira kakvi su, gornji ili donji, i da se objasne, od ekstrema. Francuzi ne poznaju taj termin. Vidi latinski *extremitas*.

EKTIMA

»Ožiljak veličine kovana novca«. Koja je to veličina. Može da bude filir i dukat, talir i forinta, dinar od pola dinara, od dinara, od deset dinara, od dvadeset dinara i pedeset dinara. Može da bude talir Marije Terezije ili kraljice od Sabe.

EKTOGENETSKE EVOLUCIONE TEORIJE

Vidi Ektogeneza! Tamo da budu obuhvaćene sve.

EKVATORIJAL (Dalekozor) i sve ono što je rečeno o dubletima serbizama i kroatizama. To se mora sprovesti sistematski.

EL ARISH

Koje godine 4.000 st.? Šta je s tim El Arishem danas, kad oko njega zviždi tanad.

EL ARAISH, v. Larache

Spominjem to kao primjer. Dajemo uputnicu na Larache. Radi se o malom nekom naselju, marokanskom gradiću pod španskim protektoratom od 5.000 st. Da li nam vrijedi davati za to posebnu uputnicu. Kako ga zovu Španci? Tačno se piše, da ga Francuzi ne bi krivo izgovorili EL ARAISH.

EL FASHER

»u Anglo-egipatskom Sudanu«. Nema ga više. Suverena samostalna država.

ELBASANSKO PISMO, v. Albansko pismo

ELZ I, 70. Tamo kažemo da nije dovoljno razjašnjeno. Upućujemo čovjeka na nešto što neće doznati.

ELEFANTIJAZA

Pod generalnu napomenu o medicinskoj terminologiji: koža nepomična, slična koži slona. Javlja se na ekstremitetima (noga slični nozi slona), na vanjskom spolovilu, i t.d. i t.d.

ELEKTRODA

Od grč. *odos*, put, cesta.

Pitamo se da li je elektroda vodič, ili ona tačka gdje struja ulazi u neko tijelo? Oblici elektroda razlikuju se već prema potrebi. U kemiji, kod elektrolize upotrebljavaju se elektrode od platine, od željeza ili od žive. U terapeutici elektrode imaju oblik igle, noža, pločice ili vlažnih čepova vezanih za oba pola. Visoki naponi struje traže specijalne elektrode, i t.d.

ELEKTROFILTRACIJA

Ovakvo ne može, jer je to čisti besmisao: »Pri prolazu plinova mimo žica s visokim električnim naponom, čestice se prašine električki nabijaju i kreću prema uzemljenim zidovima aparata ili mrežama, gdje se izbijaju i talože«.

ELEKTROKEMIJA

Svi tekstovi na elektro – pisani su površno, nemarno i nejasno. Citiram: »Grana fizikalne kemije, koja se bavi izučavanjem kemijskih pojava izazvanih električnom strujom, ili praćeni električnim pojavama«. Pošto smo dali definiciju koja je sama po sebi potpuno nejasna, mi nastavljamo: »U tom smislu elektrokemija obuhvaća pojave elektrolize i t.d. i t.d.«

Pitamo se u kome smislu i t.d. i t.d. Ne znam tko će sve to revidirati.

Isto tako:

ELEKTROLITI »otopina ili taljevina, sadržava uvijek čestice s jednakim brojem pozitivnih i negativnih naboja, ona je prema vani neutralna. Što znači ovo »prema vani«?

Isto tako:

ELEKTRONVOLT i ELEKTROPRIVREDA, gdje se daje definicija: »Elektroprivreda je privredna grana gospodarenja električnom energijom jedne države i t.d.«. Isto tako:

ELEKTROKOAGULACIJA: »Znači zgrušavati nešto pomoću električne struje«. Ispravio sam na zgrušavanje s pomoću električne struje, ali mi nije jasno što to znači. Zgrušavanje čega? Mlijeka ili krvi? Kaže autor: »Tkivo se pritom pretvori u nekrotičnu mrtvu masu«. Ispravio sam u trajni oblik »pretvara«, ali ne znam o kakvom je tkivu riječ. Isto tako:

ELEKTUARIJ: »Ljekoviti pripravci za unutarnju upotrebu«.

ELEUTERIJE

Rečeno je u principu da se klonimo principijelno objašnjavanja jednoga pojma nekim drugim isto tako nejasnim zagonetkama. Eleuterije je »epikleze« za različita božanstva.

ELEVACIJA

»Nagib topovske cijevi ispod ravnine podloge«. Pa reci brate, gdje je ta podloga. Reci gdje su ti topovi montirani!

ELEVATOR

»Uređaj za pretovar ili prijenos razne robe, većinom u rasutom stanju«. Tko je u rasutom stanju, elevator ili roba? Ako je roba, kakva je to roba?

»Ponekad se u elevatore ubrajaju i razna dizala«.

Elevator dolazi od latinske riječi *elevare*, što znači dizati, dakle je elevator sam po sebi sprava, koja služi za dizanje, prema tome je dizalica, i prema tome je suvišno da se kaže, da se u elevatore ubrajaju i razne dizalice ili dizala, kad su dizala elevatori, a elevatori dizala. Elevatori prema tome i nisu drugo nego dizala. Elevator je stroj kojim se diže teret, teški predmeti, stvari, žito, ugalj, građa, vagoni, brodovi. Zovu se i ždralovi (žerjavi). Za sve vrste elevatora, koji se nabrajaju u samome tekstu, donosite slike, one će reći više nego ovaj vaš tekst.

ELGAR, Edward

On je prije svega Sir. Ne znam da li je važno, da se kaže da je bio orguljaš, ali ako se već spominje da je to bio, onda je to interesantno samo po tome, što je bio organista i sin organiste u crkvi sv. Georga u Worcesteru. Sentimentalan detalj, ali inače nije bio organista nego violinist. I on je jedan od istaknutih predstavnika, a kad je već kompozitor, šta bi mogao da bude i predstavnik čega ako već ne muzike? I kad je već engleski kompozitor, onda je dakako istaknuti predstavnik engleske muzike. Zato i ulazi u Enciklopediju. Kako je radio? Komponirao je majstorska djela i to majstorska po formi. Sad znamo sve.

Rečeno je bilo i ostajemo kod toga, kad ne znamo o nekome da kažemo baš ništa, onda je bolje da svedemo taj tekst na leksikografski minimum podataka. Rođen, radio to i to, napisao to i to, umro.

ELI, ELI LAMA ASABTHANI!

Citirajte Kranjčevićev stih iz njegove poeme, ili jedan od tih stihova.

ELIKSIR

Ne znam šta da radimo s tim eliksirom? Ovako ne može.

ELIPSA

Čunjosječnica. To je od elipse veoma lijepo. Imam konstantan osjećaj, da bi matematičke tekstove trebalo dati na ozbiljnu reviziju. Tko su autori tih tekstova? Da mi se javi.

Da se ne zaboravi elipsa u gramatici, u muzici, u retorici i u geometriji.

ELIOTT, George

Da se ne zaboravi Eliot George Mary Ann Evans 1819–1880.

ELIZABETA AUSTRIJSKA

Bit će tih Elizabeta tridesetak najmanje. Nemoguće je Austrijsku riješiti individualno. Molimo čitav panoptikum tih Elizabeta na jednom mjestu.

ELKAN, Sophie

Tko nam je garantom, da nismo komični uvrštavajući ta imena?

ELSKAMP, Max

Pisao je pod uticajem Verhaerena. Da se vidi da nije bio Flam, neka se citira njegova zbirka »La louange de la vie«. Ilustrirao je svojim drvorezima: »L'alphabet de Notre-Dame la Vierge«.

EMAILIRANJE

Zar ne postoji email kao jedinica? Ili emaileuri, ceh iz 1566, francuski.

Email je vrsta stakleno-prozirnog ili tamnog laka, kojim se ocakluje površina pojedinih predmeta, da bi dobili naročit sjaj, ili da bi se obojadisali trajno. Vještina emajlisanja, t.j. slikanja emailom, metalno-oksidiranim prahom, koji se tali na predmetu, njeguje se već vjekovima i razvila se u nekoliko tehnika: cloisonne. Model isprecrtan metalnim žicama, koje čine podlogu za konture slike, ili: *champleve* na bakrenim pločama modela, tako da se rastopljena melasa emaila ulijeva u udubine.

EMANACIJA

Da se obradi na ovome mjestu. *Emanatio, emano*, lat. izvirem.

Emanacija, termalna, gejzirska, vulkanska u geologiji.

Emanacija radioaktivna.

Emanacija filozofska: doktrina o emanaciji apsolutnog po sebi podudara se s vjerom u vrhunaravne sile.

Emanacija po Demokritu i Epikuru: Slike koje se odvajaju od predmeta i djelujući na ljudske organe izazivaju oćute.

U fizici, emanacija svjetlosti (Newton).

U okultnim i arkanističkim oblastima emanacija imaginarnog fluiduma, koji se pretvara u materiju čarolije i čaranja. Vještice i t.d.

U teologiji: veoma komplikovan odnos oca, sina i duha svetoga u svetome trojstvu.

U kulturnoj historiji, u nuklearnoj kemiji i t.d. i t.d.

EMANCIPACIJA

Od lat. glagola *mancipare*, kupiti ili otkupiti. Razriješiti skrbništva, briga, nadzora, osloboditi se, emancipirati se, biti emancipiran.

EMANTS, Marcellus

»Jedan od glavnih pobornika novije nizozemske naturalističke poezije«. Koliko takvih imamo?

EMANUEL, Philibert

Prije svega nije vojvoda, nego je knez od Savoje, zatim u koju se to državu vratio? Kakav je to period ranog apsolutizma (1528–30)? Šta je to uradio na području sudstva?

EMAUS

Kao što je redigirano.

Red 2–6 se briše. Neka se ilustrira Rembrandtovom slikom i to onom iz muzeja Jacquemart-André!

EMERALDIN

Dolazi od smaragdus, franc. *éméraude*, dragi kamen. *Emeraldine* (franc.) je svijetloplava pastelna boja. Sklon sam da vjerujem, da se emeraldin ovako ne piše, i da to nije kalcedon, zeleno obojen, nego da je to izvjesna boja kalcedona. Svakako ga Francuzi tako ne zovu. Da se provjeri.

EMILIANI GIUDICI, Paolo

Četiri reda bibliografije, a da o čovjeku nije rečena ni jedna jedina riječ.

EMIN, Fjodor Aleksandrovič

Vidi, šta o njemu piše Ruska enciklopedija, u koliko uopće nešto o njemu piše.

EMISIJA

Osim financijalne ne treba zaboraviti fizičku, radiotehničku, elektronsku, radioelektričnu, elektromagnetsku i t.d.

EMPORA

Kao što je redigirano.

»Prostor za pjevača« – zove se pjevnica.

EMPUSA

U filozofiji XVI i XVII st. zovu se tako sve fantastične i imaginarne koncepcije, ali se ne pišu kao vlastito ime velikim nego malim slovom: empusa.

Osim toga empusa: vrsta gljiva. Osim toga: empusa: Muscae Cohn, parasitarno oboljenje obične naše dosadne sobne muhe!

EMSER, Hieronymus

Kontrareformator. Kao što je redigirao 3, 4, se briše.

Da se ne zaboravi EMS i depeša iz EMS-a!

EN FACE

Klasičan primjer nedosljednosti našeg načina pisanja, koje se klati između etymološkog i fonetskog. Fonetski, dakako, anfas, bilo bi rogobatno, to je uostalom fraza koju Francuzi ne upotrebljavaju na ovaj način i mislim da je nelogično da ostane kao jedinica. Ide zapravo u strane riječi. Predlažem za diskusiju.

ENDOCARDITIS

Šta je sa endocarditom kod čovjeka, kad je već riječ o konjima i svinjama?

ENGEL, Ernst

Uvrstili smo statističara, a šta je sa ostalih desetak Engela?

ENGELBRECHTSZ, Cornelis

Da li Engelbrechtsen (Engebrechtsen)? Kao što je redigirano: Sa Jacobom Cornelis pobornik za afirmaciju renesansnog shvaćanja u holandeskom slikarstvu. Ističe se svijetlim i živim koloritom, fantastičnim bogatstvom kostima, u kontrastu sa uvijek još srednjovjekovnom manirom, kojom su prikazani njegovi svetački, isposnički likovi. (Raspeće; Oplakivanje tijela Kristova u Leydenu). Učitelj Lucasa van Leydena.

ENGELS, Friedrich

Ni po tonu ni po koncepciji ne odgovara svrsi. Ovako ne može.

ENGLESKO ŠKOLSTVO

Molim na ponovnu reviziju u okviru kompleksnog članka. Ovako odvojeno ne mogu prosuditi ništa.

ENIGMATIKA

Predajte je u evidenciju Jugoslavicu. Kad se već navodi bibliografija da se dopuni. Tko piše ove tekstove? Citiram: »Ima i leksikone, odnosno tumače za rješavanje različitih zagonetki«. Tko je taj koji ima takve leksikone.

ENKAUSTIKA

Rečeno je da etymone valja objašnjavati od glagola. U ovom slučaju: *egkaiein* (transkribiraj grčki), grčki – paliti.

Još od Egipta i od starih Helena enkaustika upotrebljava se kao jedan od načina slikanja fresaka, kad se boje miješaju s rastopljenim voskom, da bi zadržale svoj sjaj i otpornost protivu vlage. Svi preparati za laštenje parketa, kože, pokućstva – voskom i terpentinom.

ENOZIS

Nacionalistički pokret na Cipru. Vidi pregled događaja za posljednje godine. Da ne ostane samo apstraktno.

ENRIQUEZ GOMEZ, Antonio

Antonio Enriquez de Paz, 1600–1662, sin Hebreja portugalskog, katolički konvertit, kapetan u vojsci, osumnjičen da se priklanja vjeri svojih preda, pobjegao u Amsterdam, in efigie spaljen u Sevilli 1660. Poznate su mu komedije bile igrane s velikim uspjehom.

Elsiglo Pitagoriko, o kome se ovdje govori kao o jedinom njegovom djelu, samo je jedna od njegovih poema i to ne najvažnija.

ENSENADA, Canon de Samodevilla y Bencoeches, marquis de la

Prije svega bio je ministar financija Ferdinanda VI. Nikada nije osvojio nikakvo napuljsko kraljevstvo i to je čista magareština. Pao je u nemilost, zbog nekih svojih političkih projekata i umro je u progonstvu.

ENSOR, James

Zvali su ga autodidaktom, jer je već na početku svoje slikarske karijere prekinuo s akademskom manirom tamnog bitumena i rastvorio paletu do pune svijetloružičaste i bijele rasvjete. Iz konvencionalnoga realizma prebacio se u dekorativnu fantastiku maskerata, hermesa, bučnih karnevalskih scena, pak je svojim *Ulaskom Kristovim* u Bruxelles izazvao otpor svih likovnih i vjerskih elemenata. Više zbog bučnih reakcija na sujete njegovih sarakstičnih kompozicija, nego zbog same tehnike, James Ensor smatran je poslije Prvog svjetskog rata pretečom svih modernističkih eksperimenata u suvremenom slikarstvu. Ilustrirati.

ENTENTE CORDIALE

Obradio bih je na istome mjestu, bez uputnice na Antanta.

ENTR'ACTE

1. Stanka između jednog i drugog čina, jednog kazališnog komada.

2. Muzički entr'acte. (Divertissement da ispuni tu stanku).

Da se ne zaboravi u vezi s time: **ENTR'PRISE**, **ENTREPRENNEUR**, **ENTREE**, **ENTRESOR** i t.d. i t.d.

ENVER-PAŠA

Poslije poraza Turaka i centralnih vlasti u Prvom svjetskom ratu, pobjegao u Rusiju i organizovao u Adžanji na Kavkazu sovjetsku vlast; poslije sporazuma Sovjeta i Kemala 1922 pozvan u Moskvu, pobjegao u Buharu, stavio se na čelo pobune Bašmadžijske, i odmetnuvši se od Sovjeta, proglasio se emirom Turkestana. Pao u borbi sa Crvenom armijom. To sve da se provjeri po Ruskoj enciklopediji.

ENVOYÉ

Particip pasiva od glagola *envoyer*, poslati nekoga nekamo. Pismo, čovjeka, predmet, poruku. Uputiti nekoga. Kao supstantiv *envoyé* je osoba koja je poslana, upućena, poslanik, glasnik, nosilac poruke. U diplomaciji: ministar, ambasador, poklisar ili običan diplomatski činovnik, zadužen nekim određenim poslanstvom ili misijom. *Envoyé* može biti redovit i izvanredan. Poslanik nebeski, carski, božji, s onoga svijeta i t.d. i t.d.

ENZIO, kralj Sardinije

Nije Enzo nego Enzo (Hans, Enricio), sin cara Friedricha II (a ne kralja) i Biance Lanzia, borio se na strani svoga oca Friedricha II protivu pape, kao jedan od najsmionijih carskih komandanata. Svoju je karijeru počeo osvojenjem Ferrare. Porazio je guelfsku flotu, kojom je zapovijedao Genovežanin Giacomo Mallucello, a koja je prevozila papine legate na lateranski koncil. Pobio je sve kardinale i sve prelate i zarobio stotinu biskupa. Papa Grgur IX izdahnuo je od tuge zbog toga događaja, ali flota koju je Enzo zarobio nije bila genoveška kao što smo to mi napisali. Poražen i zarobljen u Fossalti, živio je u Bologni još 22 godine u progonstvu, okružen lijepim gospođama i pjesnicima i sam pišući i pjevajući trubadurske pjesme.

EOL

Kao što je redigirano 4, 5: »Na plivajućem otoku, okruženom zidovima od tuča, Eoliji (Liparsko otočje).« Koliko bi bilo uputnije sve ove termine mitske ilustrirati pjesničkim citatima, koji se ovdje navode, ali, nažalost, ostaju mrtvo slovo. Te se sugestije nikako ne mogu ostvariti.

EOLOVA HARFA

To je izum najnovijeg datuma. Johann Cristin Dietz ili P. Kircher. Pošto se radi o harfi ili o jednoj vrsti harfe, neka se daje uputnica vidi Harfa, gdje će biti opisane sve vrste harfe pak i ova, koja je ovdje kao samostalna jedinica dobila devet potpuno nezgrapnih i nerazumljivih redaka. Da se ne zaboravi posebna jedinica: EOLIENNE, klopotac u našim vinogradima. Vrsta vjetrenjače montirane po istom principu, gdje se snaga vjetra prenosi mehanički na sisaljku za pumpanje vode.

EOS

Kao što je redigirano: Ona, sva blistava i purpurna od sjaja svojih zlatnih očiju, izranja svakog svitanja iz oceana, leteći sa svojom kvadrigom sa četiri krilata konja, donoseći ljudima i bogovima jutarnju svjetlost.

Kad već ne citiramo pjesničke originale, da ilustriramo ove vrhunarske sjenke. Neka Gecan skupi tu materiju.

EPIDAMNOS

Red 3. Kad se već spominje da je Južna Ilirija – danas Albanija, onda bi bilo bolje da se kaže da je Epidamnus danas Drač.

»Nedaleko od prijevoja koji vodi u Makedoniju« – reci kakav je to prijevoj, i ako vodi u Makedoniju kao stari rimski put, sa kakvim mjestima u Makedoniji je povezan?

EPIFANIJA

6. Januara slavio se do konca IV st. kao Božić, ali kako je onda 25. XII. određen kao dan rođenja Kristova, slavi se 6. januara, dan istočnjačkih kraljeva, kao simbol objavljenja Kristova čitavome svijetu.

EPIGONI

Epigoni. Da se ne zaboravi Epigonion: muzički instrumenat sa 40 žica, koji je bio usklađen na 20 nota, prozvan po Epigonu, poznatom helenskom kitaristu.

EPIGRAFIKA

Gabričević. Da preradi Šeper. Neka ne zaboravi Momsenna! *Inscriptiones Graecae!* Zatim: *Corpus Inscriptionum latinarum* i t.d. i t.d. Osim toga da se ne zaboravi epigraf. Hoćemo li zvati epigrafija ili epigrafika? Naučno ispitivanje i tumačenje pojedinih natpisa.

EPIGRAM

Trebalo bi ga preraditi à travers les siècles! Sva stoljeća pišu epigrame. Oni se njeguju i u suvremenoj književnosti. Kratak stih sa satiričnom notom, koji obično svršava duhovitim ili zajedljivim ubodom.

Epigram kao vrsta jela, upravo način kako se servira pečeno meso. Na žaru ispečena bravetina, jagnjeća ili kozja plećka, prepelica na žaru prelivena sosom ili jajčanicom, uokvirena bogatim bouquetom svježeg zelenja. Vrlo ukusno! Dobar tek! Ovi naši kulinarci ne vrijede ništa.

EPIMETEJ

Ovaj put nema opravdanja za samostalnu jedinicu. On je bio samo brat Prometeja ili Pandorin suprug. Vidi Prometej ili Pandora!

EPISKOP

Kada se govori o pravoslavnoj crkvi, za razliku od ostalih pravoslavnih crkava postoji i Srpska pravoslavna crkva. Ne znam hoćemo li je posebno isticati.

EPISTOLA

Epistula?

I, 3–9 briše se. Ova materija ne spada ovamo.

Epistolografija je poseban pojam. Da se ne zaboravi u svakome slučaju važno
EPISTOLAE OBSCURORUM VIRORUM 1515.

E PLURIBUS UNUM

»SAD, koje su nastale spajanjem više država«. Što su nastale, kada i koliko država? Tko je autor tog *bon mota*?

EPOPEJA

Vrsta književnoga načina, u prenesenom figurativnom smislu, kad se hoće povisiti glas u ocjeni nekog junačkog djela izvršenog u interesu naroda ili društvene zajednice. Figura kojom se ističe borbenost i samozatajna dugotrajnost pothvata. Epopeja razlikuje se od lirike, jer nije pjesma, i od drame, jer ne opisuje jednu određenu akciju, podudarajući se s pojmom fantastične kronike sa širokim rasponom. Sve su književne civilizacije njegovale epopeju. Podudara se sa širim pojmom epike. Vidi: Indija, Helada, Rim, Francuska (*Chanson de Roland. Niebelung.*)

EPRUVETA

Staklena cijev kojom se vrše pokusi s malenim količinama materije. Produžena u obliku uske tube s jednim otvorom, često građirana, upotrebljava se u svrhu raznih pokusa. Svakako da se ilustrira. Što je to »reagens-cijev«?

ERA

Dio jedne kronologije. Era naša, olimpijska, mehanizacije, socijalizma, kapitalizma, slobode, politike. Ograničenje vremenskog pojma po partijama i epohama pojedinih civilizacija. Era napretka, nauke, vjerovanja, načina proizvodnje, stila, mode, socijalizma, boljševizma, romantizma, slavenstva i t.d. i t.d.

ERATIČNO KAMENJE

»Ne nalazi se na mjestu postanka«. Trebalo bi ipak odrediti kako je došlo do postanka toga kamenja na tome mjestu, na kome se ono ne nalazi.

ERDMANN, Johann Eduard

Bude li ostao, svakako da se briše 3–6.

Uvršten je Johann Eduard Erdmann, a nisu: Franz, filolog; Otto, kemičar; Axel, Joachim, švajcarski geolog; David, protestantski teolog; Otto, slikar; Moritz, slikar; Benno, filosof, psiholog, logičar; Friedrich, šumar; Eduard, pianist. Da se odlučimo koji će ostati, koji ulaze, a koji ne? Svi su ekvivalentni, barem po prostoru što ga zauzimaju u enciklopedijama. Ovaj prvi, kao desni hegelijanac, neka ostane, ali neka se spomenu i ostali. Ni po čemu nisu manje važni od njega. Ponovno o citiranju iz bibliografije: Per saldo, gubimo enormno mnogo prostora na bibliografiju, a ta rabota ostaje apstraktna. Bolje je da se u jednome redu kaže nešto o licu koje se navodi kao jedinica, nego da se gubi prostor na bibliografiju, koja se i onako citira slijepo, bez poznavanja materije.

EREB

Rodio je čitavu korpu simpatične i drage djece, upravo dječice. On je sin Haosa i Noći, upravo brat Noći i njen suprug s kojim je rodio Eter i Dnevnu svjetlost, Sudbinu, Kob, Smrt, San, podzemnu rijeku Styx i Parkl.

Po njemu je prozvan mračan antarktički vulkan Erebus, po brodu Sir Jamesa Clarke-a Rossa, koji je otkrio taj vulkan.

EREHTEJ

Važniji od Erehteja

EREHTEION, jedan od najvažnijih arhitektonskih spomenika Akropole. Ilustrirati sa detaljnim opisom.

ERNST

Tih Ernsta i Ernesta ima na stotine. Treba ih sve svrstati en bloc i procijeniti po oportunitetu.

ERNST, Max

Kao što je redigirano. 1919 dadaist, 1924 nadrealist. Jedan od prvih slikara, koji primjenjuje collage!

Upozorenje! Collage neka se obradi kao posebna jedinica!

Od teksta ostaje dalje: Živio u Parizu, a od 1941 u SAD.

Red 6, 7, 8 se briše. Upozorenje: Ernsta ima sva sila.

EROTIČNA SREDSTVA

»U veterini upotrebljavaju se uglavnom hormonalni preparati za pojačavanje spolne funkcije«. Zašto samo u veterini?

EROTIKA

Sve kao kod erotomanija. Kod nekih degenerika, erotomanija predstavlja za jednu vrstu bolesnika psihički derivat, ne poprimajući veoma često nikakve aktivne oblike; erotomanija se javlja kao igra u mislima, u slikama, u maštanju i u slobodnim asocijacijama, ostajući platonski pasivno sanjarenje, kod gotovo svakog normalnog i zdravog čovjeka, kad fantazira o tjelesnom dodiru s nekim licem, bez obzira da li je to lice stvarno ili samo zamišljeno. Kad erotomanija zauzima delirične oblike, ona se obara na bolesnike u obliku provala temperamenta i stvara od njih bjesomučnike.

U vezi s tim, neka se erotika obradi u poeziji: kod starih Helena, Safo, Anakreont, u Rimu Tibul, Propertije, Ovidije, u latinskoj prozi: Hariton, Ksenofon iz Efeza, Heliodor i t.d. i t.d. U ikonografiji: u Antici, u Pompejima; u Srednjem vijeku: gotika, katedrala, plastika (diablerije). U slikarstvu uopće, u suvremenoj poeziji i t.d.

EROTOMANIJA

»Duševni poremećaj zbog bolesno potenciranog spolnog nagona, stalni ljubavni žar«.

Ovaj naš specijalan način izražavanja, ovo naše, oprostite mi na izrazu, upravo neotesano baratanje riječima, daje našim tumačenjima često, nažalost prečesto, ton tako surov (u svojoj surovosti zapravo bezazlen, ali zato ne manje iritantan), da je došlo vrijeme, da se pozabavimo ovim duševnim poremećenjima zbog bolesnog spolnog nagona, i stalnog ljubavnog žara. To je problem koji zadire i u našu takozvanu naučnu ili znanstvenu terminologiju. Ne znam zašto je potrebno da se ove manije definiraju isključivo kao duševni poremećaji »bolesno potenciranog spolnog nagona« kad bi se sa minimalnim diskurzivnim načinom mogla da uspostavi distanca spram te problematike. Distanca koja vodi računa o svim eventualnostima naučnog tumačenja ove bolećive sklonosti spram postojećih ili umišljenih osoba (ili predmeta), vezana često s obscenim slikama i asocijacijama.

Erotomanija javlja se kao simptom nekih duševnih poremećenja, ali ne mora da bude poremećenje samo. Da se dakle tekst otupi i prestilizuje.

EROZIJA

Da se ne zaboravi erozija u geologiji. Izgrizanje zemaljske kore po atmosferskim elementima.

ERRATA – CORRIGE

Neka ostane samo errata. Sve kao što je redigirano: popis grješaka u štampanom djelu s naznačenim ispravcima.

ERZBERGER, Matthias

Učitelj, novinar u katoličkoj političkoj štampi; od 1903 u Reichstagu pobija carsku kolonijalnu politiku i izaziva raspuštanje parlamenta 1906. Na čelu lijevog krila katoličkog Centruma, od 1917 u opoziciji protivu carske ratne politike. 19. VII. 1917 inicira mirovnu rezoluciju Reichstaga. Od 3. X. 1918 državni sekretar, od februara 1918 ministar bez portefeuillea; 11. XI. 1918 potpisao primirje u compiegneskoj šumi. U weimarskom parlamentu glavni zagovornik za potpisivanje mira u Versaillesu, u junu iste godine zamjenik predsjednika vlade i ministar financija. Svojom vanjskom i financijskom politikom i poreznom reformom (koja je kao zakonski prijedlog nosila njegovo ime), izazvao je otpor desnice, i bio prisiljen na demisiju, i ubijen od demobiliziranih oficira (26. VIII. 1921).

ESCHENMAYER, Karl, August, von

Od red 4 dalje kao što je redigirano: E. protivnik Hegela, propovijedajući vjeru iznad svake filozofske spekulacije. Mistik i okultista, koji smatra da filozofiju treba da zamijeni »nefilosofija«, vrst mističnog prosvjedenja, koje dovodi čovjeka do apsolutne spoznaje istine, besmrtnosti, t.j. do boga.

Red 7, 8, 9 kao citat glavnog djela, briše se.

ESCORIAL

Kao što je redigirano. Crkva se zove: San Lorenzo del Escorial. Zatim golemi kompleks zgrada četverokutnoga tlocrta, u jedinstvenoj masi od sivog granita povezuje u jednu cjelinu samostan s ljetnom rezidencijom i grobnicom španjolskih kraljeva, od smrti Karla V. Samostan je građen 1563–84 za Filipa II., a dovršen potkraj XVII. st.

Isto tako red 12 – god. 1654 – ilustrirati.

ESCORIAL

Drugi put predmetom napomene. Da se ne zaboravi ilustrirati! Koji su to talijanski kraljevi, koji su radili na ukrašavanju Escoriala? Prvi talijanski kralj ušao je u Rim 1870. Šta je mogao da radi u cinquecentu u Escorialu?

ESENIN, Sergej Aleksandrovič

Nije rođen u Kozminsku, Rjazanska gubernija, nego u selu Konstantinov, danas Esenino.

Da se redigira. Stigao kao dječak sa sela u Petrograd, zablistao svojim bogatim književnim darom, priključio se dekadentskoj grupi imaginista, da bi završio svoje bohemsko lutanje samoubojstvom. U tragičnom rasponu između »eseninščine«, pijane i raspojasane čamotinje, kakav se javlja u kontrastima između zabitne seoske zaostalosti i oktobarskog zanosa, koji čitavim svojim poetskim naponom osjeća dubok smisao proleterske revolucije, Esenin je propio svoj talenat u jalovom traženju izraza. Kod nas je u prvom poratnom deceniju naišao na relativno jako lirsko sazvučje. Generalna napomena. Nikako mi ne stižu na moj stol potpisani tekstovi, tako da ne znam ko što piše. Ovaj novorevidirani tekst o Jeseninu svakako da mi se vrati na ponovni imprimatur. 12–19 svi bibliografski podaci brišu se.

ESHIL

Čast Gortanu! On je jedan od naših najboljih i najpouzdanijih saradnika. Uza sav respekt spram njegova znanja, predlažem dopunu teksta od 15–25. Od bogatog Eshilovog djela (oko 90 drama), do poznijih je rodova doprlo samo sedam. Eshil je u sadržaju i po svojim motivima obradio čitav mitološki répertoire u najširem rasponu od božanskog, olimpijskog enemblea do trojanskog ciklusa i do ciklusa o Argonautima. Veličanstveni medij za izazivanje gnjeva božanskog Eshilov *Prometej* ostao je uzorom vjekovima; njegovi ditirambi u spomen salaminske pobjede, tragedije Edipovih sinova, čitav ciklus Orestije i danas je na repertoireu suvremenih teatar. Zaognut mramornom togom besmrtnosti Eshil i danas stoji kao simbol na čelu još uvijek relativno malobrojne plejade dramatičara, kojima historija priznaje da su ovjenčani neprolaznom slavom. Po snazi svoje uobrazilje, po silini svog moćnog zanosa kojim oduhovljuje bogove i smrtnike podjednako, Eshil je svojim temperamentom umio da zanese čitava helenska pokoljenja, otvarajući bogate i veličanstvene izglede na helensku historiju, i govoreći povišenim tonom proroka o helenskom poslanstvu među narodima. Eshil je stvaralac živog i strastvenog teatra u suvremenom smislu te riječi, proslavivši se ne samo književno-izražajnim sredstvima nego i scensko-tehničkim novatorstvom; on je proširio dijalog, uvevši drugoga glumca na scenu, a od koralnih oratorija, koji su pjesmom pratili događaje, on je događaje donio na scenu u čitavoj njinoj monumentalnoj silini.

ESKADRON

Generalna napomena:

Zašto se ovi naši tekstovi nikako ne obrađuju metodički, jednoobrazno? Čemu su potrebne ove potpuno suvišne intervencije, uvijek na jednu te istu temu? Neka se ovi tekstovi prirede po jednom kalupu! U ovom obliku oni nisu zreli za štampu. Ja ću se ubiti dokazujući da se klatimo u nedosljednosti, kako se kod nas materija obrađuje. Objašnjavajte pojmove po etymonu i to kako slijedi: Eskadron od talijanskog *squadrone* – bataljon, četa. Općenito: svaka kavalerijska četa ili dio kavalerijskog puka. Administrativna i taktička jedinica kavalerijska, koja odgovara kompaniji u infanteriji, a bateriji u artiljeriji. Sada tek slijedi tumač Mihaila Račića.

ESKORTNI BRODOVI

Pretpostavljam da ovi eskortni brodovi ne plove izolovani u aflabetaru. Da se ne zaboravi eskorta?

Escorte, od tal. *scorgere*, pokazivati put; naoružana četa u pratnji jedne ličnosti ili poslanstva, kao počasna ili obrambena četa. Nadzorna pratnja i t.d.

Da se ne zaboravi eskorta. Opet po etymonu: *Scorta*, *scorgere*, tal. pokazivati put, voditi, biti vodič, braniti, protežirati; brodove zarobljenike. Naoružana vojnička pratnja jednog transporta ili osoba pod paskom. Eskortta može biti: počasna, nadzorna, sigurnosna i t.d.

ESMANN, Gustav Frederik

Donosimo relativno veliku galeriju staromodnih, danas već potpuno anonimnih pisaca, vrlo vjerojatno bespredmetnih i po danskom regionalnom kriteriju. Predlažem da se briše.

ESNAF

Collegium, corpus, v. ceh. Nije tačno da su cehovi donijeli u naše krajeve Osmanlije. Esnaf v. ceh, a pod cehovima objašnjavamo pojam.

ESPASA-CALPE

Briše se. Gospođa Verona prepisala je, pobogu, sve evropske knjižare, a mi ih sad imamo čast brisati, pošto su plaćene kao potpuno suvišna roba.

ESPINAS, Alfred Victor

Tko je autor teksta? Citiram: »Polazeći od najjednostavnijih do najsavršenijih životinjskih zajednica i upoređujući ih zatim s ljudskim društvom, on definira ljudsko društvo kao tvorevinu ljudi, da bi si omogućili zajedničko djelovanje u pravcu ishrane, rasplodivanja i sve većeg razvijanja odnosa među društvima, tako da je svako ljudsko društvo individuum višeg reda s funkcijama hranjenja, rasplodivanja i razvijanja međudruštvenih odnosa«. Savršen enciklopedijski tekst. Upoređujući životinjske zajednice s ljudskim društvom, Espinas definira ljudsko društvo kao tvorevinu ljudi, da bi si omogućili zajedničko djelovanje u pravcu ishrane, i to tako, da je svako ljudsko društvo individuum s funkcijama međudruštvenih odnosa. To je sve savršeno jasno, a opet nemamo pojma tko je autor ove jedinstvene definicije, koja se ni po čemu ne podudara sa tezama naše enciklopedije u znaku Društvo.

Ukoliko Espinas ima da ostane, dovoljno je da se kaže da je »doprinio razvoju studija sociologije i eksperimentalne psihologije u Francuskoj«! Sve ostalo ima naravno da se briše.

ESPINOSA, Francisco

»Izrađuje prozor«. Da ga defenestriamo. Predlažem da ga bacimo kroz ovaj isti prozor što ga je izradio i da nestane.

ESSEX, Robert Devereux Earl

Treći grof od Essexa. Sin Roberta. Viceadmiral i vojskovođa. Ratovao u Palatinatu i Holandiji. Potpisnik peticije za saziv parlamenta (1640) vrhovni komandant parlamentarnih četa, pobijedio vojsku Karla I, kod Edgehilla (1643) i Newbury-a (1644). Naslov vojvode u penziji, priznat po Parlamentu, uživao je godinu dana do smrti.

ESSEX, Robert Devereux

Sa dvadeset godina postao favoritom kraljice Elizabete. Kao vojskovođa istakao se u ratovima u Portugalu (1589), u Dadixu (1596). 1590 potajno se oženio udovicom Sir Philip Sydnea, koji je pao u holandskoj kampanji. Poslije irskog rata (1599), pošto je pao u

nemilost, upleten u zavjeru osuđen kao veleizdajnik i pogubljen. (Glavno lice u mnogim dramama! Da se navedu!)

ESTAING, Jean Baptiste Charles Henri Hector comte

Kaže da nije »pokazao dovoljno maritimnog vojnog iskustva, pa je maknut s položaja«. Ova negativna karakteristika, baš ni po čemu nije važna za našu enciklopediju, tim više, što ni po čemu nije tačna. Ratovao je čovjek od Indije do Amerike po svima kontinentima, osvajao čitave zemlje i provincije, i nije pokazao dovoljno vojnog iskustva.

ESTIENNE, Charles

Nije mi jasno po kom principu je ovaj jedan Estienne zalutao u našu Enciklopediju. Po čemu ulazi samo on? Samovoljno i hirovito. Tih Estiennea ima čitava jedna dinastija, a ni jedan nije manje važan od drugoga, upravo svi su važniji od ovoga Charlesa. Prvi je Henry Estienne, umro 1520, koji je radio s Nijemcem Wolfgangom Hopyl-om. Simbol im je bio kunić. Imali su svoje devize. Drugi je bio njegov sin Francois Estienne, umro 1550. *Psalterium graecum* 1543. Treći je bio Robert, sin Henrika, filozof i erudit. Simbol mu je bila maslina. Pobjegao je, sumnjiv zbog reformacije u Ženevu i tamo publikovao svoj poznati pamflet o teološkoj cenzuri u Parisu. Štampao rječnik francusko-latinski i t.d. Zatim dolazi ovaj naš Charles, zatim dolazi Henryk Estienne najstariji sin Roberta, prvi je štampao Anakreonta. Imao je štampariju u Ženevi. Helenista prvoga reda. *Thesaurus graecae linguae* 1572! Njegov sin Pavao, zavjerenik protivu kneza Savojskog, živi u progonstvu u Ženevi. Rodio je tri sina, Jean-Jacquesa, Fransoa 3 i Henrika 5. Svi su bili eruditi i štampari, Robert II, Estienne sin Roberta I., vratio se katolicizmu, apologet Ronsarda. Njegov sin Robert III. prevodilac Aristotela, potpisivao se Robe tus Stephanus R.F.R.N. Bilo ih je još nekoliko Estienna, jedan Henrik (III) koji je imao dva sina od kojih je jedan Robert IV. štampao retoriku. Francois II, posljednji sin Roberta I., protestant djeluje u Ženevi i ima dva – sina Gervaisa i Adriena, knjižare u Parisu, a Adrien opet dva sina, knjižare u Parisu.

Ćitirao sam sve ovo samo zato da bi se time ilustriralo kako se kod nas radi površno.

ESTONSKA LITERATURA

Grčević! Zašto Grčević piše o estonskoj literaturi? Da li je to njegova struka? Od 1940–1956, prošlo je 16 godina. Te su za našu Enciklopediju veoma važne. O svim tim problemima jedne literature tu nema ni jedne riječi.

EŠARPA (franc. *echarpe*), širok, obično svilen i raznobojan pojas, nosi se preko jednog ramena i vezuje ispod drugog. U svečanim zgodama i kod dežurstva nose ga oficiri. Pucati en echarpe, pucati koso, s boka.

Da mi neko objasni kako se jedan pojas pa bio on svilen i raznobojan može nositi »preko jednog ramena« i to tako – da se – »vezuje ispod drugog«. Bilo to u svečanim zgodama ili dežurstvu?

Traka od tkanine ili svile, prebačena preko ramena i vezana koso o protivan bok. Ili kao pojas oko struka. U vojsci, u službi (bandaža) kao povoj u medicini, ili draperija.

EŠALON

Deminutiv od francuske riječi *echele*, prečka na ljestvama ili merdevinama. Gvozdена prečka sa klinovima u stijeni. U prenesenom smislu stepenica uopće; skala uspona ili pada u pojedinoj naučnoj ili umjetničkoj oblasti ili u javnom mišljenju. Objašnjenje Kljakovićeva je

taktički dispozitivno, ali nije organizaciono. Ešalon je svaka četa koja nije angažovana u neposrednoj akciji, nego se nalazi u pozadini neke trupe, da bi joj asistirala u slučaju potrebe tehnički ili taktički. Isto tako pod taj pojam padaju svi pomoćni elementi jedne čete: radionice, konjska sprega, zalihe goriva, benzina, municije, rezervne motorizacije i t.d.

EŠOFIRATI SE.

ETAT, l' État c'est moi

Fraza koja se pripisuje Louisu XIV, a po pučkoj predaji postala je formulom za apsolutističku samovolju.

ETATIZAM

Politička teorija po kojoj bi državna vlast trebala da vlastitom inicijativom provede one reforme, koje protagonisti ove teorije smatraju neophodnima. Teorija njemačkih ekonomskih katedara (u eri građanskog prosperiteta), sinonim za intervencionizam. Provjeriti i prokontrolisati!

ETATS GÉNÉRAUX

Državni staleži francuski bili su sazvani u katedrali Notre Dame pariškoj 10. aprila 1302, kada je Filip Lijepi tražio odobrenje staleža u svome stavu protivu pape Bonifacija VIII. God. 1308 u Toursu sazvani da odobre kraljevsku politiku u templarskom procesu; 1312 u Lionu, 12. februara, bili su sazvani u pitanju raspuštanja templarskoga reda na temelju bule Vox in excelso. 1314, 1. augusta u Parizu, odobravaju kruni troškove za rat u Flandriji. 1355 pod Jean le Bonom, 2. decembra, odobravaju troškove za rat protivu Engleza, uz velike koncesije krune u administraciji i u porezima. 1356, 1357, 1358, 1359 državni staleži proširuju svoj autoritet, 1369 pod Karlom I, koji je tada već ponovno stabilizirao kraljevsku vlast, saziv ima samo formalan karakter. 1413 odbijaju odobrenje subvencija, koje traži Karlo VI, 1420 ratificiraju sramotnu kapitulaciju u Troyes-u. Pod Karlom VII, 1421, 1423, 1424, 1425, 1428 i pod Louisom XI. sastaju se zatim u Toursu 1484, poslije smrti Louisa XI, 1506 pod Louisom XII, 1560, 1576, 1588, 1593, 1624, 1789.

Sve ovo naveo sam da bi se pokazalo kako je raspon između 1302 i 1614, što se sazivanja državnih staleža tiče, tako ogroman da ga ne treba sasvim mimoići, kao što je to uradio Tadić. Državni staleži 1789 postaju konstituenta: Assemblée Nationale Constituante, koju mi nažalost u prvom svesku nismo unijeli u alfabetar, niti sa uputnicom niti bez nje. I prema tome trebalo bi taj tekst razraditi na ovome mjestu. U vezi s tim da se ilustrira sastanak konstituante po kompoziciji Couderovoj u Versaillesu u dvorani Des Menus-plaisirs.

ETIKETA

Protokolarno određen propis, kojim se određuje odnos i vladanje dvorjanika i ostalih lica koja dolaze na dvor prema vladaru i članovima vladalačke kuće.

Red 15–18 se briše.

ETIMOLOGIJA

Nauka o stvaranju o nastajanju i prvotnom značenju riječi. Etimološki pravopis treba da bude posebna jedinica i da se obradi jasno i informativno, tako da ne bude nikakve sumnje o čemu se radi.

ETIOPIJA

S obzirom na aktuelnost jugoslovensko-etiofskih odnosa. Postoji prilično mnogo tekstova najnovijih datuma, objavljenih recentno. Da se popuni i revidira.

ETRUŠČANI

Neka netko od naših suradnika iz Likovnog leksikona doda barem 10 redaka o etruščanskim freskama iz posljednjeg Skirinog izdanja. Po najnovijim istraživanjima, te freske, danas osvijetljene i reproducirane u punome sjaju svoga kolorita, predstavljaju novo poglavlje u komparativnoj historiji suvremene umjetnosti. Isto tako upozorenje: Zagrebački etruščanski natpis igra iz dana u dan sve veću ulogu. Trebalo bi nešto reći detaljnije o provenienciji te zagrebačke mumije, kako je doputovala k nama i kada? Za budući razvoj nauke o Etruščanima zagrebačka mumija je dosada jedini i neispitani izvor. Za nas, u našoj ediciji, u ovome trenutku ta je stvar važna, a naročito zbog pisma, jer to pismo je jedini ključ za odgonetavanje tajne etruščanskog jezika – pro futuro. I na posljednjoj pariškoj izložbi etruščanske umjetnosti, zagrebačka mumija odigrala je relativno veliku ulogu. Da se ne zaboravi! Da se ilustrira! Da se fotografira! Da se reproducira!

ETTY, William

Kaže: »Utjecao je na mlade generacije engleskih slikara, a preko Millaisa na preraphaelite«. Što znači ovdje: utjecati na mlade generacije engleskih slikara? Postoji li neki umjetnik tog ranga koji nije utjecao na mlade generacije? Tko od naših čitača zna tko je Millais? Millais (Sir John Everett), bio je šef preraphaelita i prema tome, ako je Etty utjecao na preraphaelite, on je utjecao na samoga Millaisa u prvome redu. A kome je jasan pojam preraphaelita, kada traži informacije o Ettyu. Da se kaže u čemu je bilo Ettyevo značenje kao novatora? Venecijanski kolorit, aktovi. Kao historijski slikar sasvim je konvencionalan.

EUATLO

Kao što je redigirano. Ugovorio je sa svojim učiteljem da će mu drugu polovinu honorara platiti kad dobije prvu parnicu. Kako se nije parničio ni plaćao, tužen po svome učitelju zbog duga, branio se pred sudom. Dalje ostaje.

EUDAJMONIZAM

Ne može se objasniti, a da nije objašnjen pojam eudaimonia: blaženstvo u sreći, filozofski smjer koji u eudajmoniji vidi jedini cilj i svrhu života, a smatra moralnim sve što dovodi do dostignuća tog visokog stepena blaženstva (eudaimonije). Dovoljno da se kaže eudajmonizam, filozofski pravac koji propovijeda eudajmoniju. Eudajmonist, poklonik eudajmonizma (Sokrat, Demokrit, Epikur i t.d.), kao što je navedeno.

EUFUIZAM

Kao što je redigirano. Po djelu Lyly Johna, engleskog dramatika i romancijera: *Euphues and his England*, 1580.

EULER, Charles

Drugi sin Leonarda, rođen u Petrogradu (1740–1790). Liječnik francuske kolonije u Berlinu, dvorski liječnik u Petrogradu. I on se bavio proučavanjem kretanja planeta.

EULER-CHELPIN, Hans Karl August Simon von

Rođen 1873. Kod ovih starijih godišta neka se obrati puna pažnja na eventualnu godinu smrti, koja nije zabilježena.

EULER, Christophe

Treći sin Leonarda (1743–1812), vojnički inženjer u službi Friedricha II i Katarine II. Direktor manufakture oružja u Systerbeuku. I on se bavio astronomijom.

EULER, Jean Albert

Matematičar (ruski), sin Leonarda (1734–1800). U dvadesetoj godini direktor Opservatorija i član Berlinske Akademije. 1766 slijedi svoga oca u Petrograd. Sekretar Akademije, državni savjetnik. 1776 direktor vojničke škole (da se provjeri po Ruskoj enciklopediji). Dobitnik mnogobrojnih nagrada pariške i petrogradske Akademije, na temelju svojih rasprava o Mjesecu i kometima. Da se između tih mnogobrojnih njegovih disertacija istaknu neke, a naročito one o kretanju Mjeseca i planeta.

EULER, Leonhard

Euler Leonhard, švajcarski matematičar i fizičar, studirao je teologiju, istočne jezike i medicinu, od 1727 do 1730 u Petrogradu profesor fizike, na poziv Bernoulli Daniela, njegovog švajcarskog kompatriota, o kome u ELZ I nismo spomenuli (a to je priličan propust), da je djelovao u Petrogradu. Od 1741–44 direktor matematičke klase na Berlinskoj Akademiji, od 1766 ponovno u Petrogradu, gdje je djelovao do smrti, izgubivši jedno, pa zatim i drugo oko od pretjeranog rada. Objavio je više od sedamstotina rasprava od kojih dvjesta u izdanju petrogradske Akademije. Najsvestraniji među matematičarima svoga vremena, Euler je otkrio variacioni račun, razrađujući mnoga pitanja izvan opsega same matematike, dodirujući i polje astronomije i fizike, na kome nije bio manje slavan. Njegov *Uvod u algebru*, njegova *Filozofska razmatranja* u obliku *Pisama jednoj njemačkoj princezi*, ostala su klasičnim primjerom jasnog i jednostavnog prikaza iz veoma složenih oblasti filozofske i matematičke problematike.

Da se razradi u vezi s Eulerom, koji predstavlja sintezu takozvane barokne matematike: 1725 Katarina I osnovala je Akademiju u Petrogradu i pozvala tamo oba brata Bernoulli – Nikolu i Daniela (oba Švajcarca) a oni su tako osigurali Euleru poziv kao fizičaru u medicinskom odjelu. Pisao je iz oblasti akustike, mehanike, muzike, o kretanju planeta i kometa, o balistici, o teoriji svjetlosti, o inerciji materije, dao je uvod u analizu infinitezimala, diferencijala i integrala, pisao je o algebarskim elementima kretanja, o planetima, o Veneri, o Mjesecu i t.d. Donosimo bibliografiju svake šuške, a o Euleru ni retka! Da se iz bogate bibliografije navedu neka djela. Neka to uradi Majić u originalu, sa originalnim citatima, francuskim, njemačkim i latinskim.

EUPOLIS

»Sedam puta dobio prvu nagradu«. Koju, kada, gdje?

EURIDIKE

Da se navedu suvremeni kompozitori.

EUSEBIJE iz Cezareje

Kao što je redigirano. Crkveni historik (265–340). Pripadao školi Origena, branio kršćanstvo od helenizma. Za E. su teorije grčkih filozofa iz helenističkog perioda zablude; tek Platonova filozofija vodi do predvorja istine. Djela: *Kronografija*; *Crkvena historija* i dr.

EUSEBIO DI SAN GIORGIO

Kaže naš autor: Utjecao na mladog Raffaella. Ili je Raffaello, ili je Rafael ili je Santi? Međutim bez obzira na te sitnice naš Eusebio di San Giorgio javlja se ponovno u alfabetaru. Kao Eusebius Jacobi Christofori. U drugoj varijanti taj Eusebius Jacobi Christofori razvio se pod utjecajem Rafaela. U varijanti I. on – »utječe na mladog Raffaella«, a u varijanti II. on se razvija pod utjecajem Rafaela. Ne znam da li je toliko važan da bi ga trebalo ostaviti. Samo zato jer se u galeriji J.A. nalazi jedna njegova slika?

EUSTATIJ

Svedite ga na najviše 3–4 reda. Što znači ovakav tekst? Njegov komentar uz Pindara, »sačuvan samo uvod u dva dijela, te Ilijade i Odiseje, a ti su vrlo opširni i važni zbog izvora kojih nemamo«. Dovoljno je da se kaže, da spada u red bizantskih helenista. Normansko zauzeće Soluna, i to je važno. Ostalo se reducira.

EUWE, Max, nizoz. šahovski majstor (1901–). Istaknuti šahovski majstor i teoretičar.

Pisac mnogobrojnih šahovskih djela. 1936 osvojio prvenstvo svijeta.

EVENEPOEL, Henri Jacques Edouard, belg. slikar (1872–1899).

Radio pejzaže, mrtve prirode, portrete i prizore iz suvremenog života. Značajan je njegov kolorit.

Belgijski slikar. (1872–99) godina rođenja i smrti. Karakteristika: kolorit mu je značajan! Isti slikar u varijanti 2. ovaj put je francuski slikar, a god. rođenja i smrti nije navedena, prema tome nije se rodio niti umro. Ovaj put nije kolorista nego grafičar. Pitamo se sada što je, grafičar ili kolorista, je li uopće rođen ili umro, da li je Belgijanac ili Francuz?

EXEMPLI CAUSA, e.c.; na pr. i t.d.

EYCK, van 1. Hubert

Kao što je redigirano. Red 5, 6, 7, 8 briše se.

EYCK, van 2. Jan

Red 15, 16 kao što je redigirano. Glavno njegovo djelo je oltar – poliptih u crkvi Sv. Bavona u Gentu sa centralnom kompozicijom, koja prikazuje poklonstvo pred apokaliptičkim jaganjcem (1432).

Što je važno na gentskom poklonstvu? Na gentskom poklonstvu nije toliko važan opis slike (u našem tekstu red 17–25) kao to, da se tu, na toj slici, u okviru takozvanog nordijskog slikarstva i njegove medievalne sakralne sheme, prvi put javlja niz novih suvremenih slikarskih, upravo laičkih motiva i tema. Čitav apokaliptički prizor kao kompozicija javlja se u prirodnom ambijentu, u slobodnom paysageu, koji je dat minuciozno, gotovo pedantno veristički. Adam i Eva prva su dva akta u okviru nordijske slikarske teme. To su dva prva naga ljudska tijela u okviru ovog slikarstva isto tako kao što su i Donatori prvi vjerni portriti. Svi ti elementi nadovezuju se na slobodno obrađene motive u turinskoj i milanskoj knjizi *O Satovima*.

II, 2–5 ostaje, 5–9 se briše, ostalo kao što je redigirano.